

Földgáz nagykereskedelmi modell-alternatívák 2015 után Magyarországon

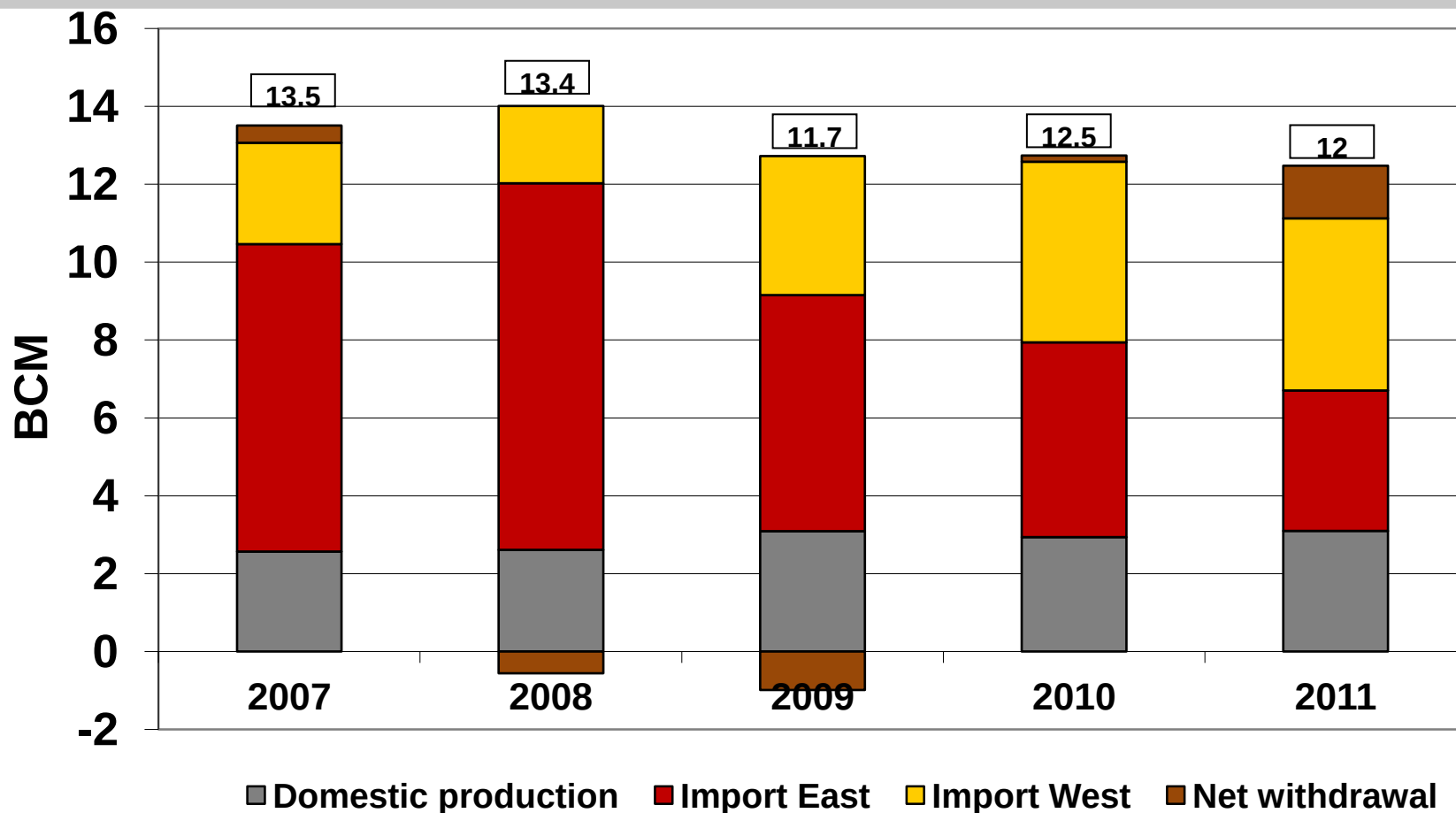
Kaderják Péter

Igazgató
Regionális Energiagazdasági Kutatóközpont
Budapesti Corvinus Egyetem

Budapest, 2012. október 17.

- A modellváltás hazai előfeltételei
- A modellváltás régiós előfeltételei
- A modellváltás uniós szabályozási keretei
- A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései
- Piaci modell alternatívák 2015 után
- Néhány modell-specifikus hatás
- Az infrastruktúrához történő hozzáférés kérdései

A nagykereskedelmi piac kínálati szerkezete

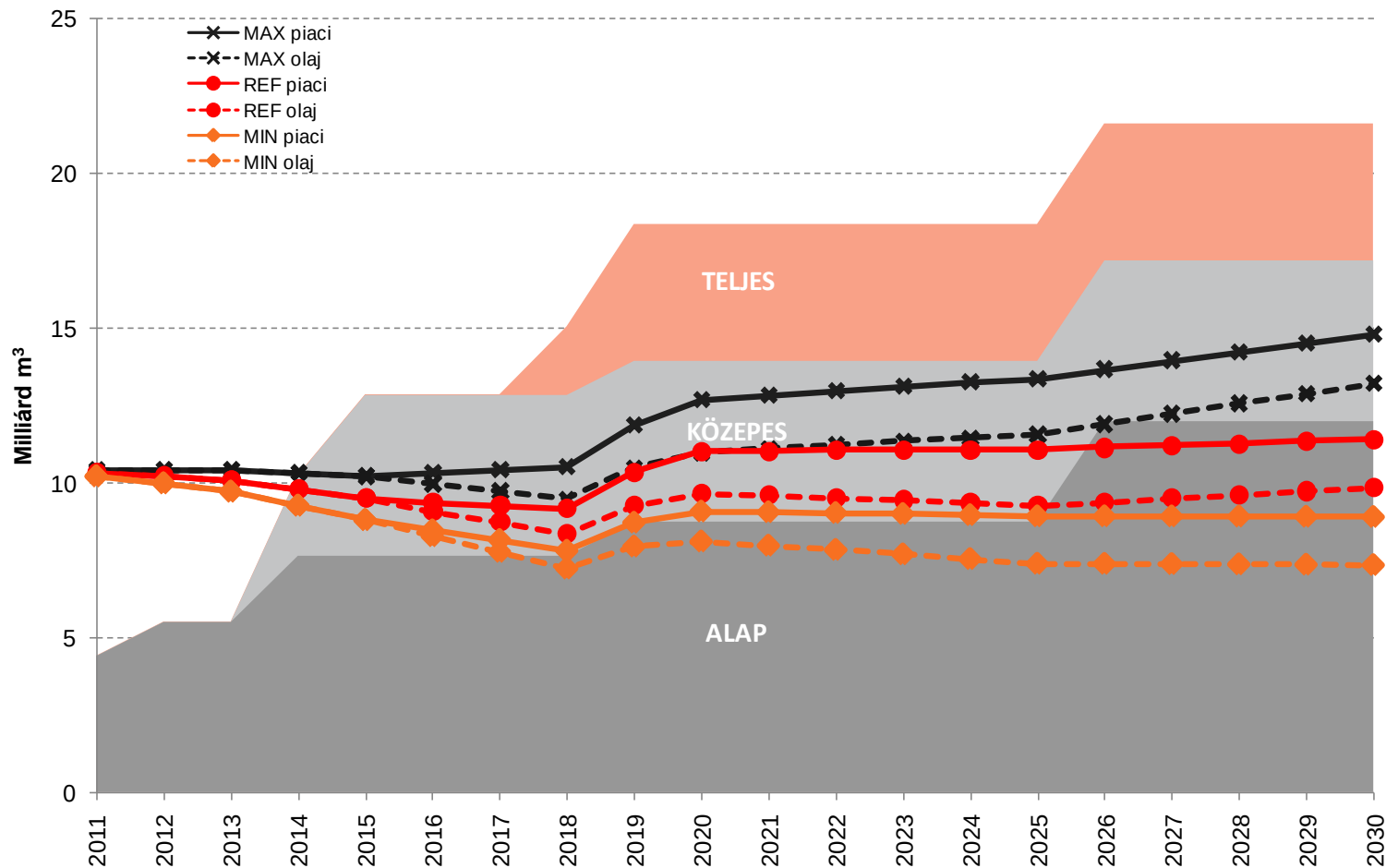
Az importon belül a nyugati reláció aránya 50% fölé nőtt 2011-ben
A szabadpiac részarány 60% felett

A hazai gáz infrastruktúra bővülése a 2009. évi válságot követően

	Napi csúcskapacitás, Mcm			Éves kapacitás (Bcm)		
	2008	2010	% változás	2008	2010	% változás
Földalatti tárolók	51	80,1	+ 57%	3,72	6,13	+ 65%
Hazai kitermelés	10,2	10,2	0%	2,8	2,8	0%
Import	42,1	72,1	+ 71%	15,3	26,3	+ 72%
Összesen	103,3	162,4	+ 57%	21,82	35,23	+ 61%
Tranzit	11,3	11,3	0%	4,1	4,1	0%

**Gyorsan bővülő kapacitások: kedvező egy esetleges
HUB szerep szempontjából**

Jövőbeli nettó gázimport igény és nem orosz/ukrán importkapacitás forgatókönyvek

ALAP: Mosonmagyaróvár + horvát

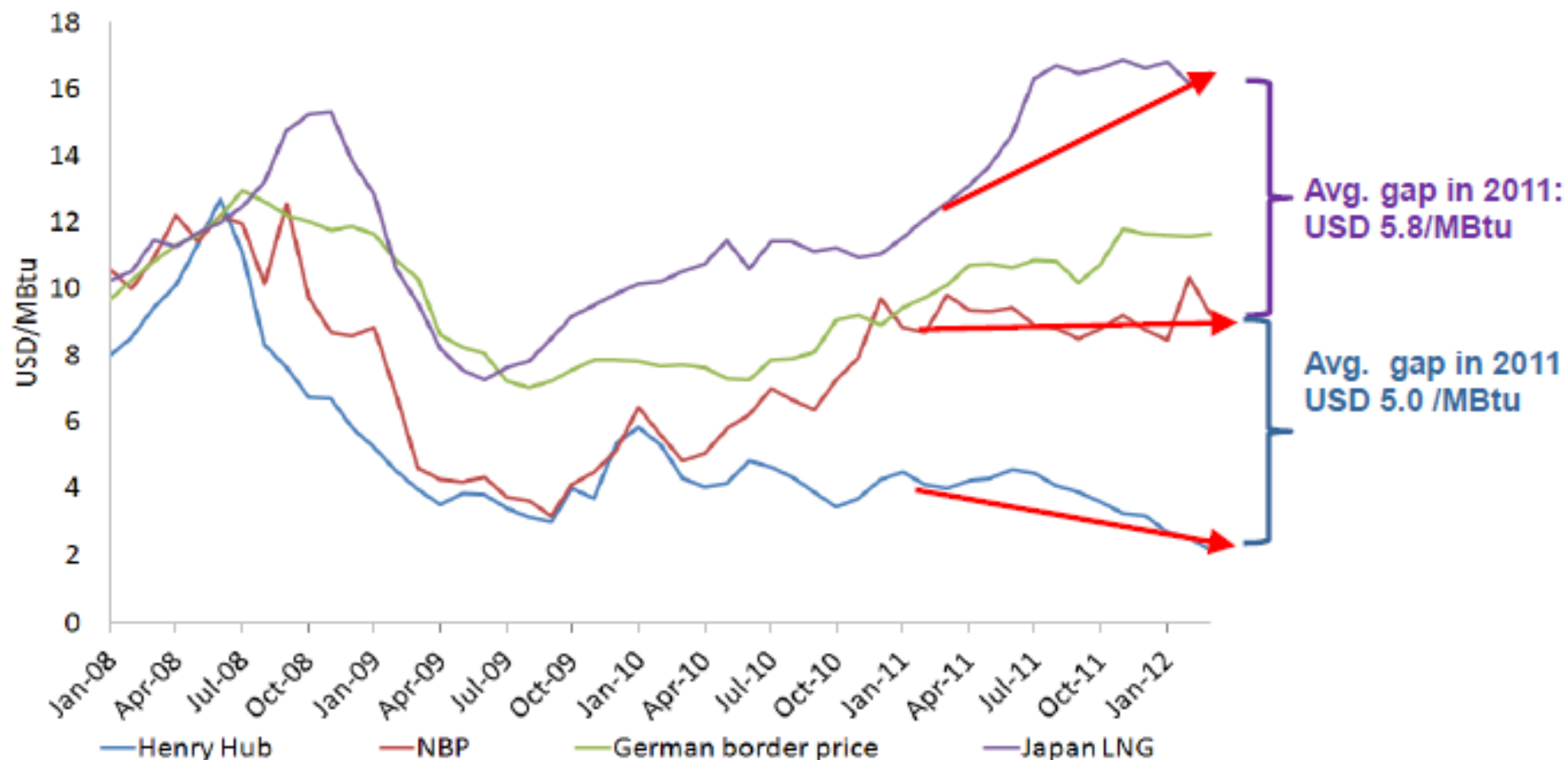
KÖZEPES: Mosonmagyaróvár + szlovák/magyar + horvát

TELJES: Mosonmagyaróvár + szlovák/magyar + HAG2 + horvát

- Gázpiaci verseny gyors térnyerése 2003 után
- Kereskedőváltási tapasztalat, ESZ-ben is
- Verseny esélyeit növeli az infrastruktúra fejlesztés: szállítás + tárolás
- Európa legnagyobb piaci szereplői aktívak a hazai piacon: E.ON, RWE, ENI, GAZPROM, GDF-Suez, MOL, + MVM
- 42 kereskedői engedélyes van jelen a piacon
- A gázpiaci diverzifikáció energiasztratégiai prioritás

- Piacszerkezeti torzulások:
 - Források szűkössége
 - Domináns keleti importfüggés
 - Korlátozott integráció az európai főpiaccal (német)
 - Kis számú nagykereskedelmi szereplő, EON dominancia
- Szabályozási torzulások:
 - Határkeresztező kapacitás elosztási rezsim
 - Egyetemes szolgáltatói szabályozás (ár, stratégiai tartalék és piaci intervenció)
 - Hálózati árszabályozás

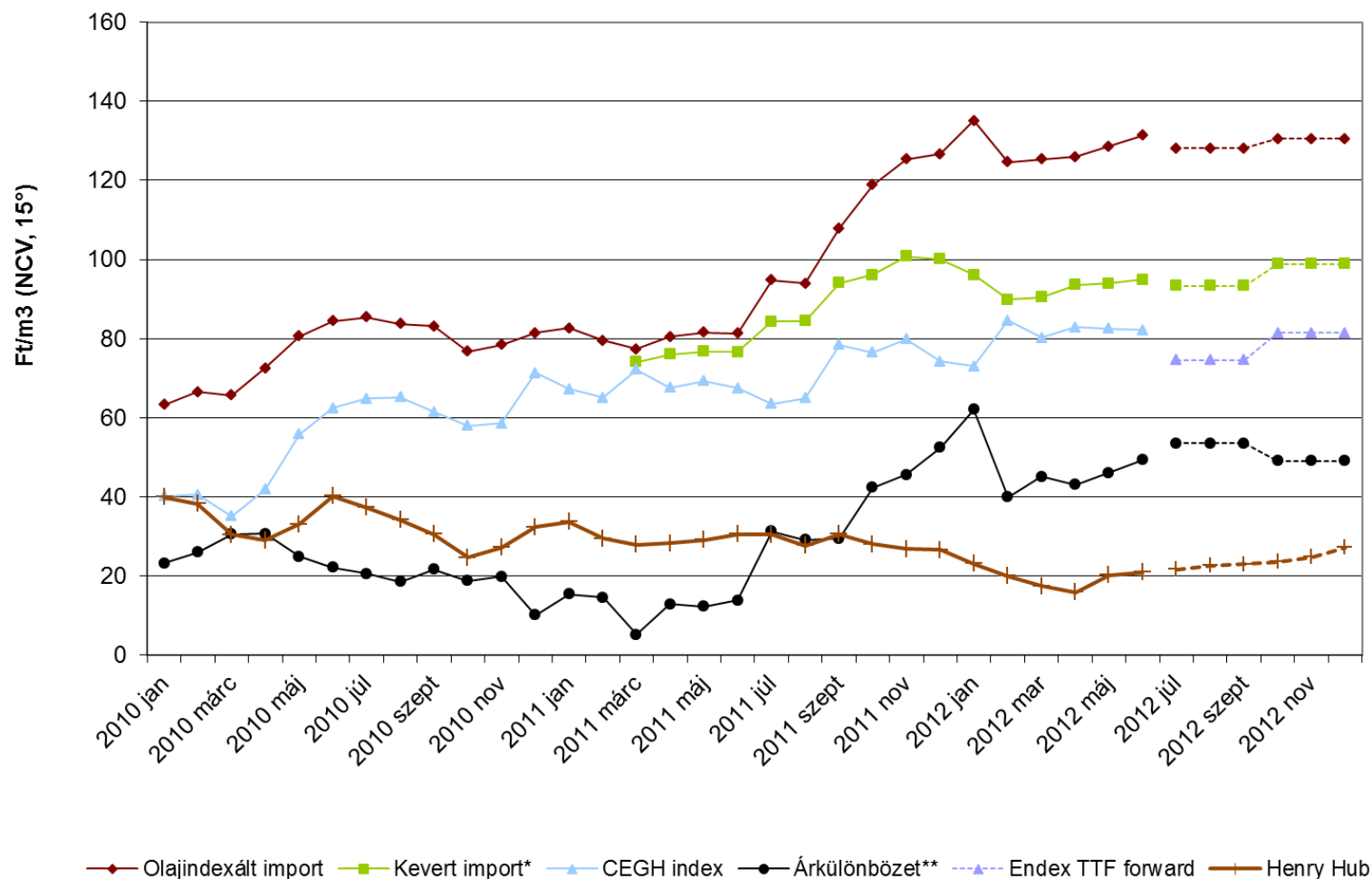
A tökéletlen verseny árckockázata - 1

Source: ICE, EIA, IEA, German Customs, Japanese Customs, McCloskey

EU gáz nagykereskedelmi ár az USA ár 4-5-szöröse

A tökéletlen verseny árckockázata - 2

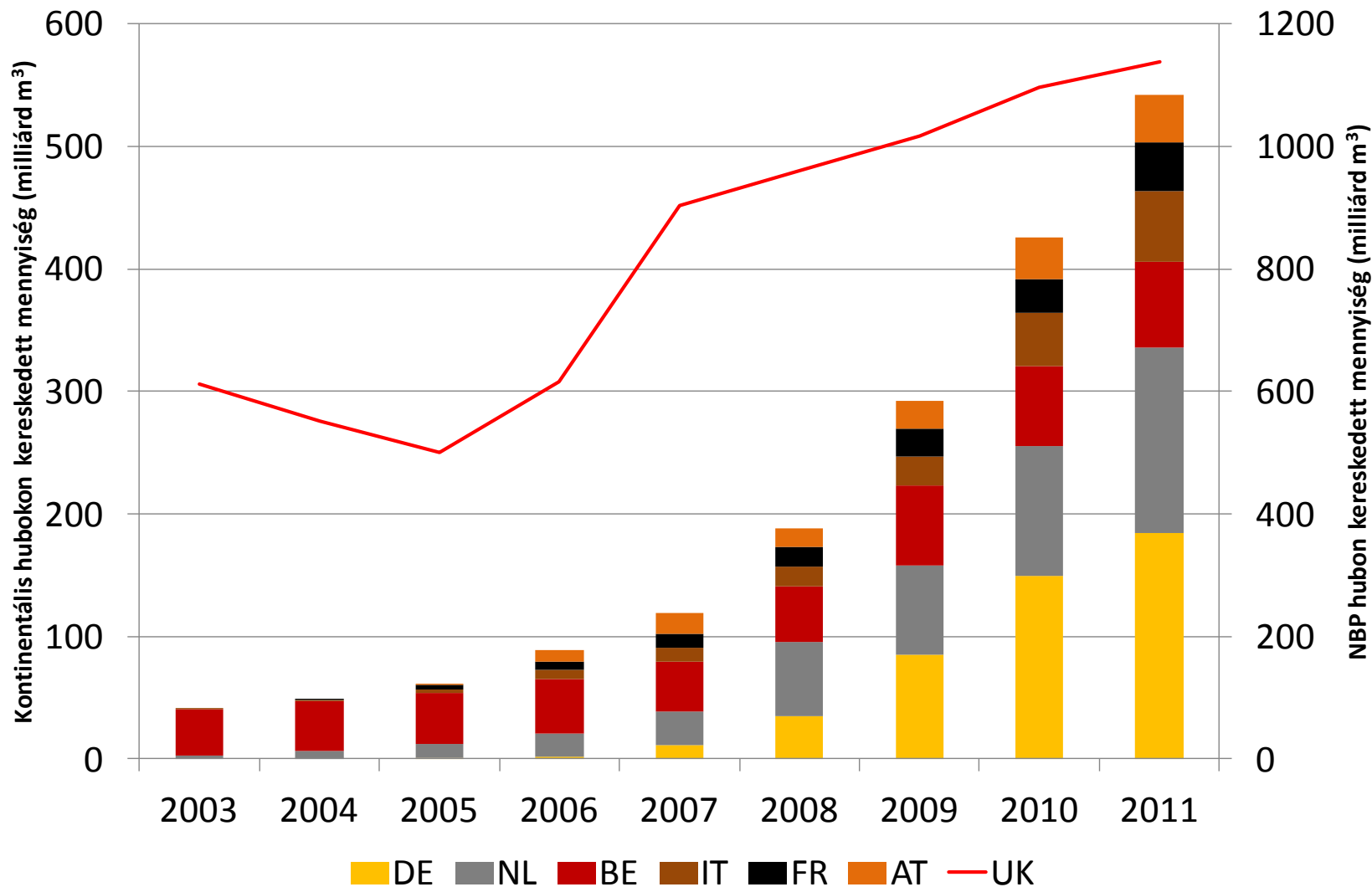

Az olajindexált gáz EU spot fölötti felára: 40% (50 FT/m³)

- Jelenlegi HTM lejár – fenn kell-e tartani az ahhoz kialakított piaci modellt?
- Szlovák-magyar vezetékek elkészül és európai hozzáférési szabályok szerint működni kezd (HAG is)
- 2017-20: pótlólagos források – Nabucco, LNG?
- HUB-hoz alkalmas szállítói / tárolói rendszer
- Gáztőzsde
- Kedvező globális és európai gázpiaci környezet
- EU policy támogatás – infrastruktúra csomag, Észak-Dél folyosó

- A modellváltás hazai előfeltételei
- **A modellváltás régiós előfeltételei**
- A modellváltás uniós szabályozási keretei
- A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései
- Piaci modell alternatívák 2015 után
- Néhány modell-specifikus hatás
- Az infrastruktúrához történő hozzáférés kérdései

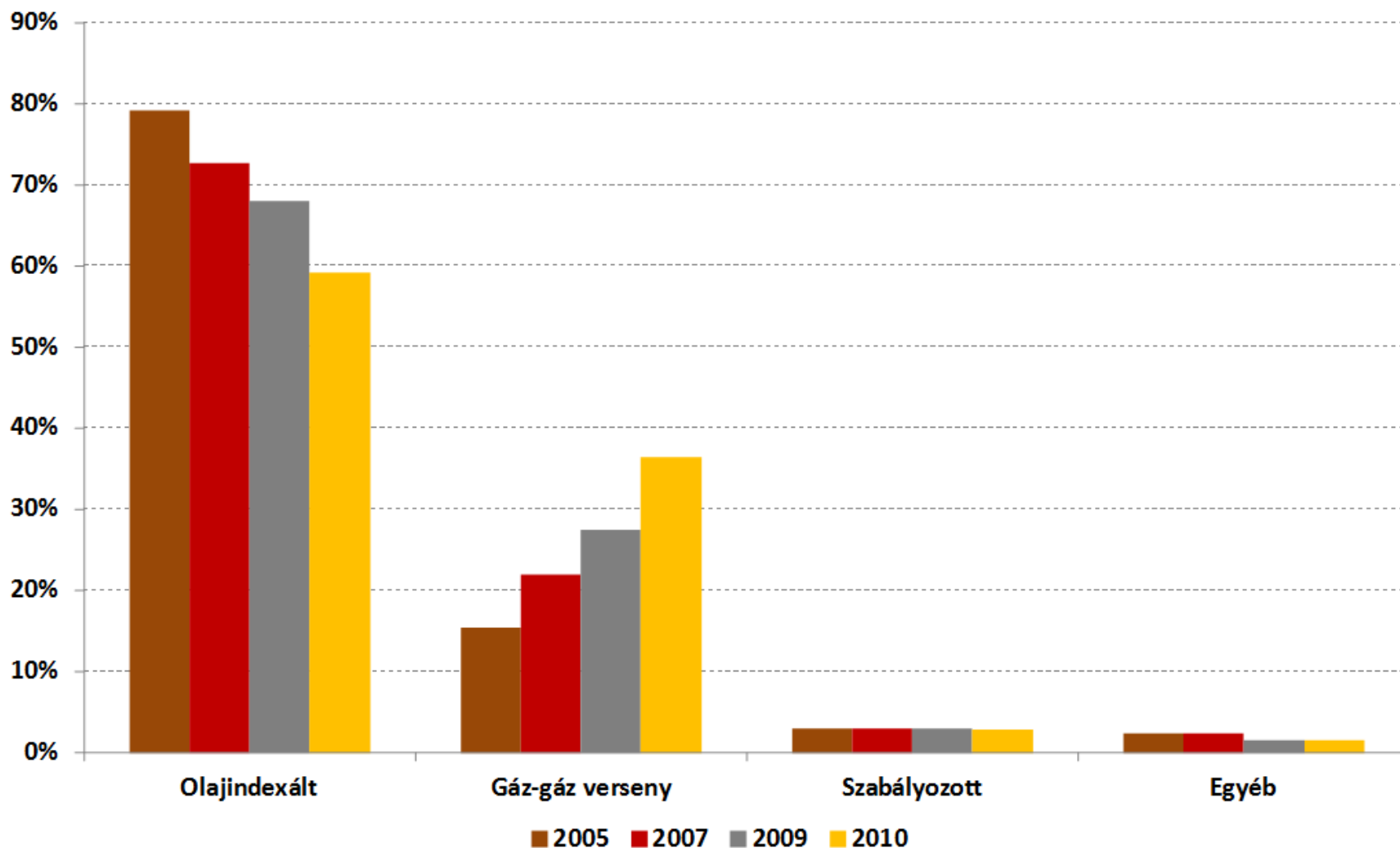

Forrás: IEA

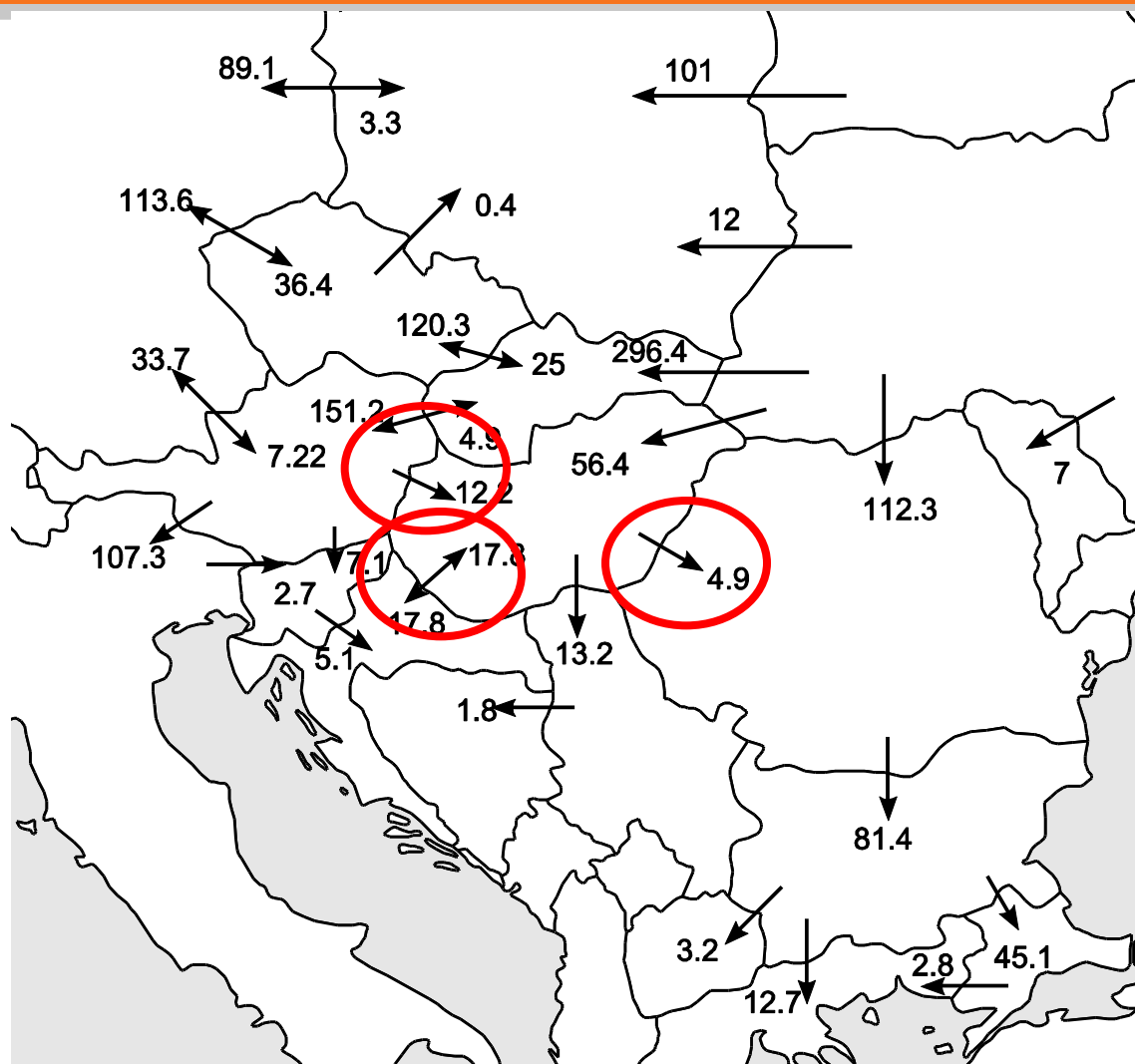
Folyamatos likviditás növekedés

A spot árazás térnyerése

Gáz nagykereskedelmi szerződések megoszlása a fogyasztás százalékában, Európa

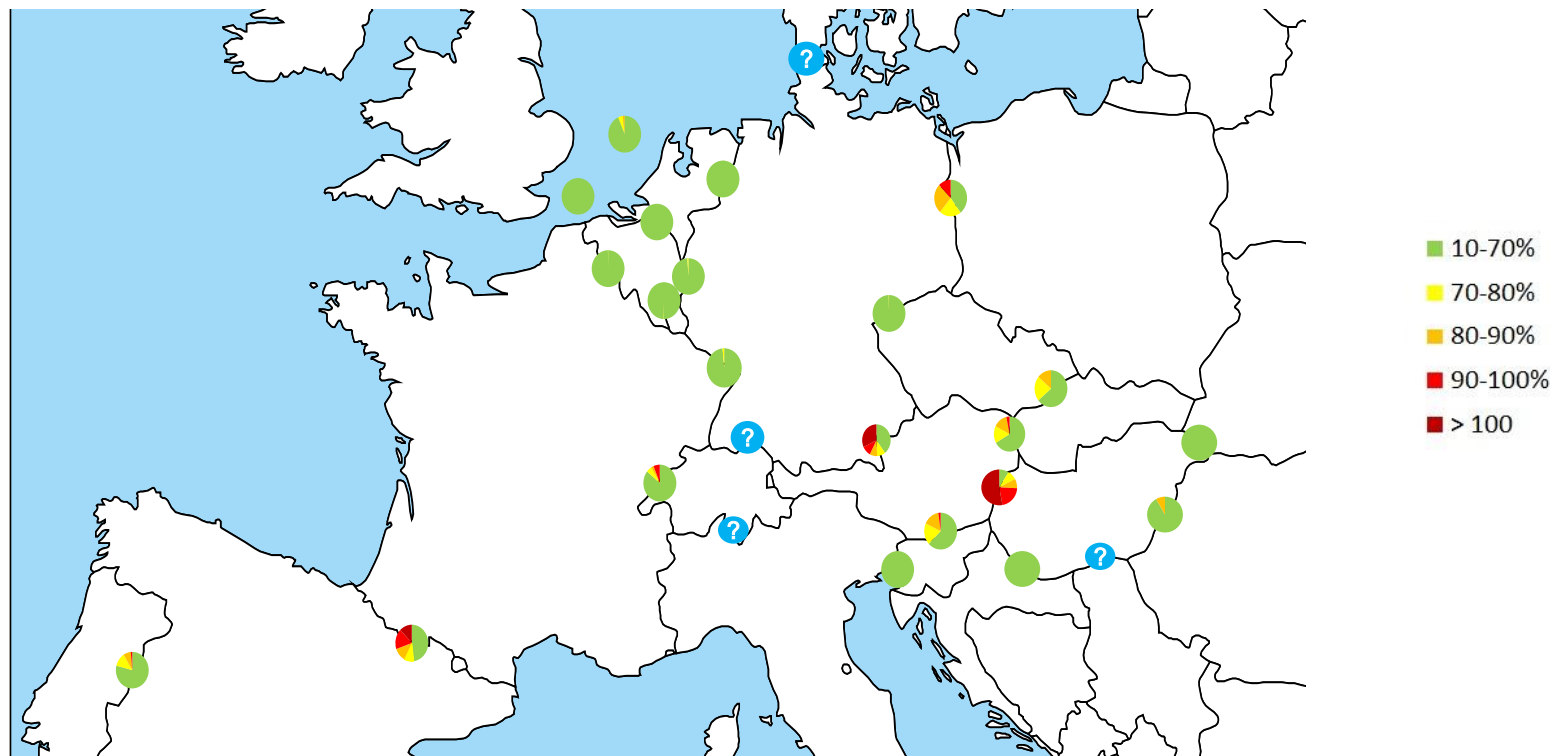

Napi szállítási kapacitások irányai és mennyiségei (mcm/nap)

- Kétirányúvá tétel alóli felmentési kérelmek: RO, CR, AT
- Ellentétes a hazai érdekekkel!

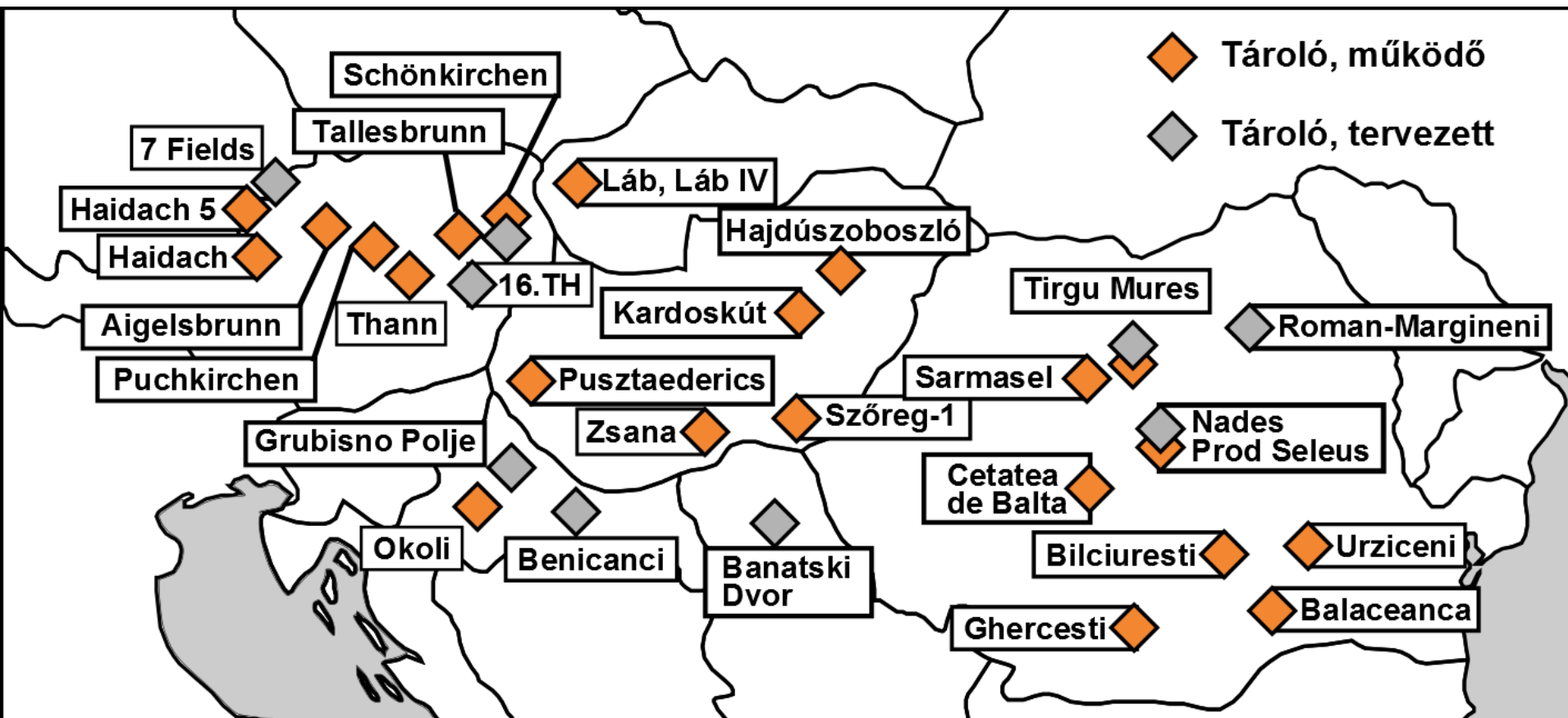
Európai összekötő vezetékek kihasználtsága, 2011

- Fizikai kapacitáskihasználás (PCU) mérése: aktuális fizikai kapacitás összevetése a deklarált technikai kapacitással (TC) napi vagy órás alapon
- A kördiagramon a különböző PCU szintek idejének százaléka van
- A TC-t általában hosszú távra határozzák meg, nem vesz figyelembe rövid távú piaci vagy hálózati eseményeket

A HAG az EU legkihasználtabb összekötő vezetéke!

Tárolók elhelyezkedése, mobilgáz kapacitás, mrd m3

AT	7176	HU	6130	SK	2480	RO	2694	HR	550
----	------	----	------	----	------	----	------	----	-----

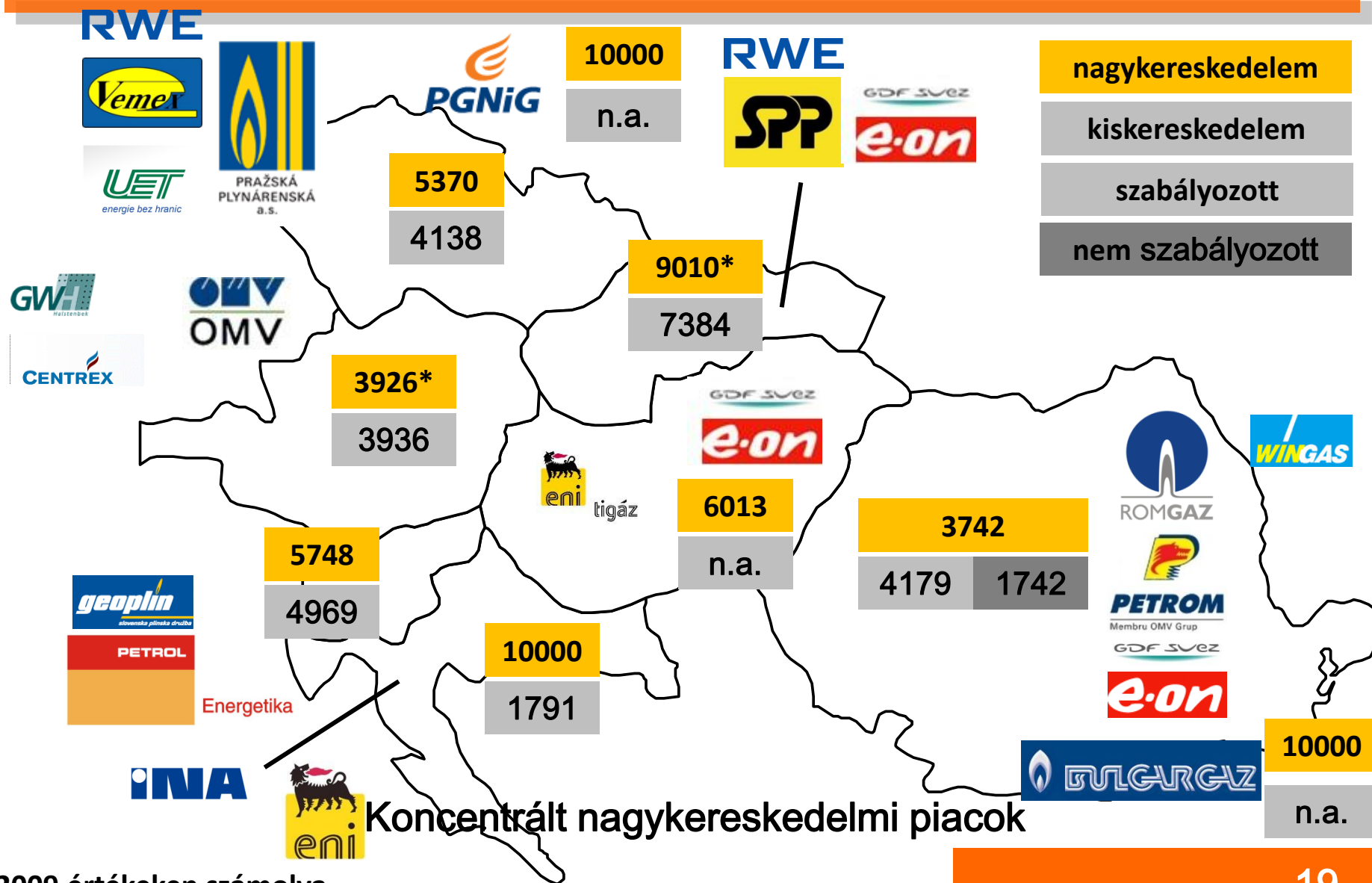
Forrás: Gas Storage Europe; World Bank: The Future of the Natural Gas Market in Southeast Europe

TOP szerződések jellemzői a régióban

	Forrás	szállított mennyiség (2010)	ACQ	szállított/szerződött	ACQ/fogyasztás 2010	szerződés-kötés ideje	szerződés lejártá
		mcm	mcm	%	%	év	év
Ausztria	RU	5440	6600	85	75	2006	2027
	NO	1080					
	DL	1460					
Csehország	RU	7000	7000	95	97	2006	2035
	NO	1057					2017
	DEMEX	500	500			2007	2012-17
Lengyelország	RU	10250	10250	97	73	2010	2037
	DL	500	500			2006	2016
Szlovákia	RU	5890	6500	89	127	2009	2029
Szlovénia	RU	530	830	63	75	1992	2035
	RU-2		900				
Horvátország	IT	1200	1200		30	2010	2013
Bulgária	RU	2650	2500	106	100	1997	2012
Szerbia	RU	1765	2210	80	100	évente	
Románia	RU	2270	3500	65	26	2007	2030

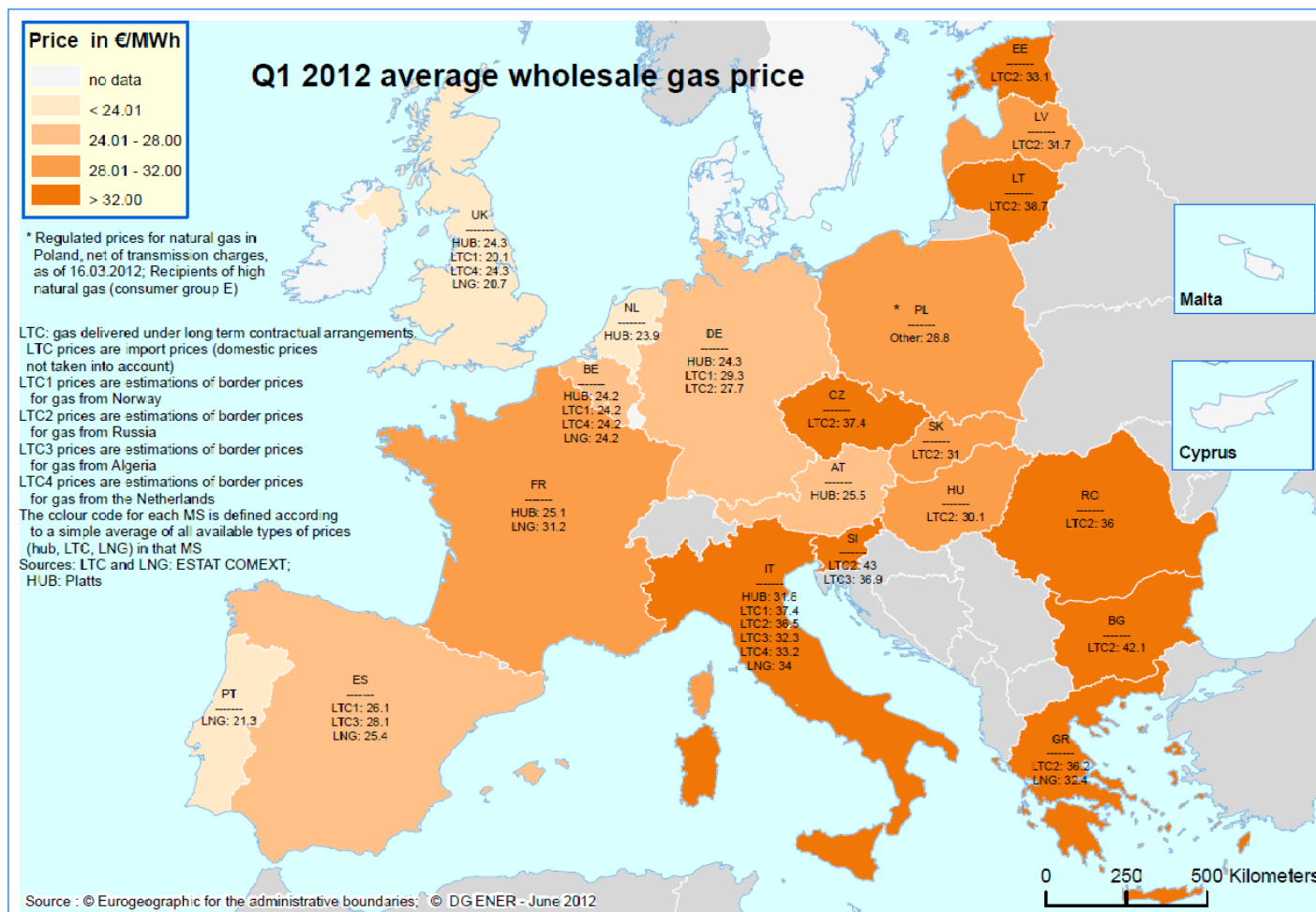
Jelentős elköteleződés a TOP szállító mellett: elmúlt években újrakötés 20-25 évre, ACQ/fogyasztás: 60-100%, jelenleg tárgyalják, RS

Szereplők piaci részesedése a régióban (HHI index)

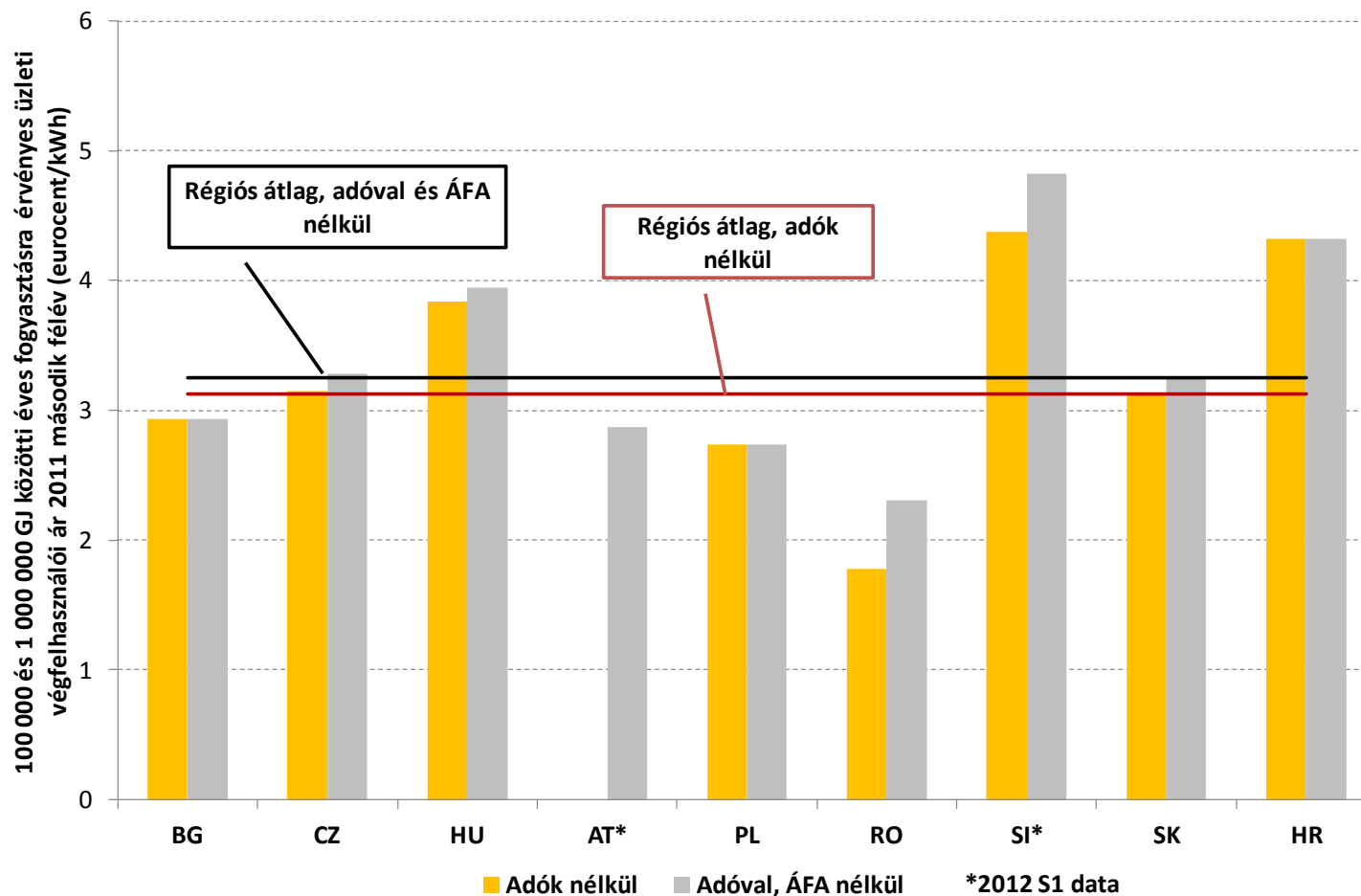
*2009 értéken számolva

Átlagos gáz nagykereskedelmi árak Európában (2012 1. negyedév)

Forrás: QREGaM, Volume 5, Issue 1 : January 2012 – March 2012; p.8.

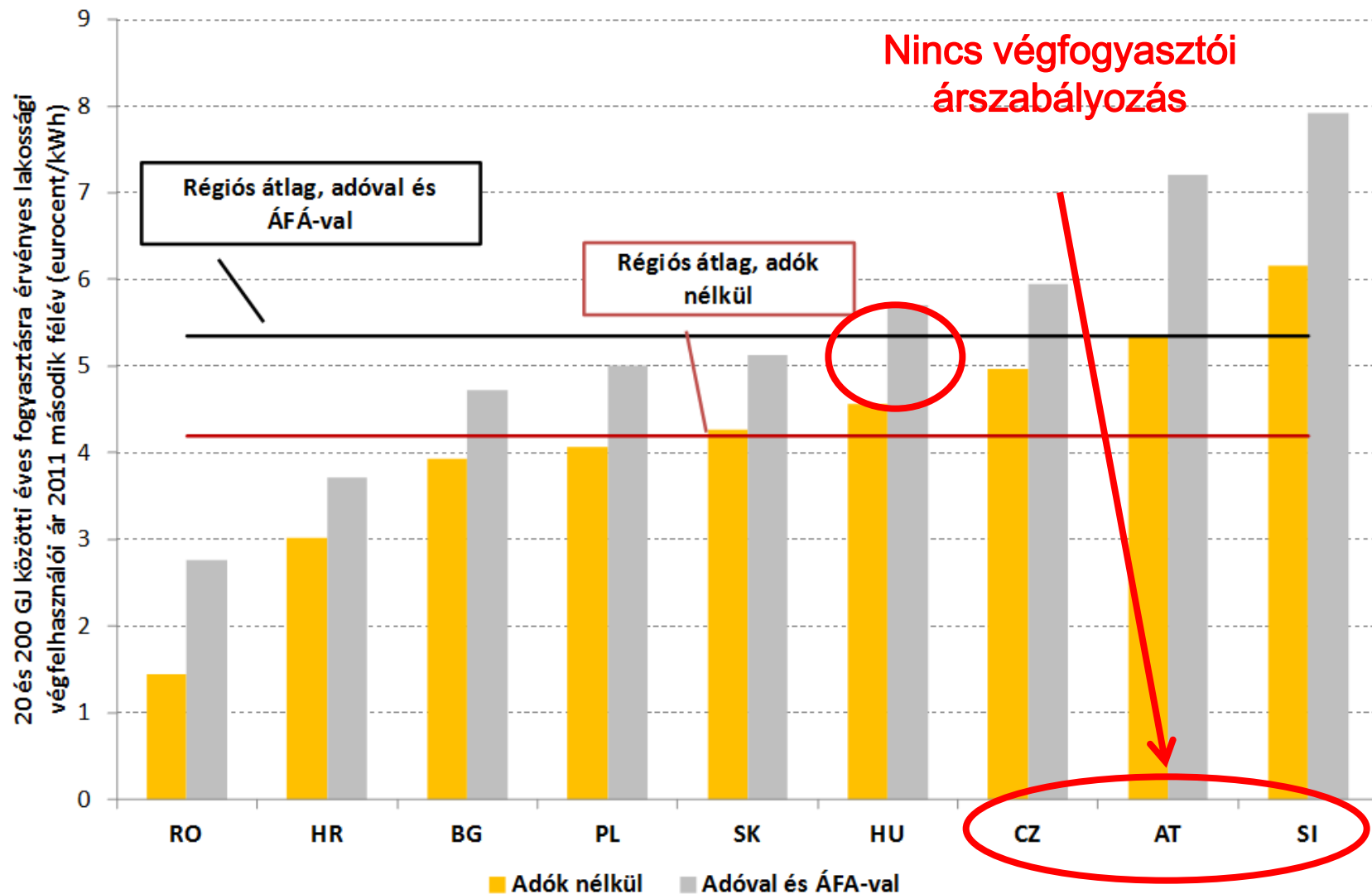
Ipari fogyasztók végfelhasználói ára 2011 Q2 (ÁFA nélkül)

Magyarország régiós versenyhátrányban!

Forrás: Eurostat, E-Control, Slovenian Statistics Office

Lakossági fogyasztói árak, 2011 Q2 (ÁFA nélkül)

Lakossági árak sem kirívóan alacsonyok

- A vizsgált európai nagykereskedők becslésünk szerint a hosszú távon szerződött mennyiségekből 36 mrd m³-t nem vettek át 2011-ben (becsült szerződött portfóliójuk 17%-a)
- A kelet-európai inkumbensek földgáz értékesítési ágai a 2008-2011-es időszakban veszteséget termeltek
 - Kedvezőbb spot árazás versenyhatása, ahol ezt az infrastruktúra lehetővé tette
 - Szabályozó kedvezőtlen tarifa jóváhagyási gyakorlata (elsősorban Bulgáriában, ahol nincs hozzáférés a spot piacokhoz)

- Megfigyelhető a hosszú távú szerződések „karcsúsítása”, az átveendő mennyiségek lefelé módosítása, lejáró szerződések újrakötésének elmaradása vagy mennyiség csökkentés
(pl.: RWE 2015-re a jelenlegi hosszú távú portfólióját a felére kívánja csökkenteni ~13 mrd m³-re)
- Nyugati nagykereskedők új szerződéseit, újrakötéseit átterelték az Északi-Áramlatra
 - Új tendencia? - Gazprom csomagban kíván tárgyalni és az új szerződéseket esetleg a Déli-Áramlatra terelné?
- Gazprom köt „apró” 2-3 mrd m³-es szerződéseket szerte Európában

- Francia, olasz, osztrák példa, hogy a Gazprom közvetlenül is meg kíván jelenni értékesítőként vagy közvetetten leányai által (cseh, román piac)
- Novatek első export szerződése az EnBW-vel (2 mrd m³/év – 2022-ig) szállítások 2012 októberében megkezdődtek
 - Gazpromon kívül más orosz szereplővel megállapodni
 - 2015-ig bekövetkező változások az orosz termelők között. Novatek pozíciójának megerősödése? Export portfóliójának bővülése?

- Nemzeti piacokon folyamatosan csökkenő piaci koncentrációk (Csehország: 50%, Szlovákia: 70%)
 - Olajárindexált TOP-okba beragadó inkumbensek
 - Spot piacon – is - beszerző piacra lépők
 - Belföldi piacon „sarokba szoruló” inkumbensek szomszédos piacokra lépése
- „Bezárkózó” országokra nehezedő erősödő piacnyitási nyomás
 - Lengyelország: piacvédő szabályok (kötelező tárolás) lebontása és inkumbens aukcióra kötelezése (Bizottsági kényszer)
 - Románia: privatizáció és 2018-ig lépcsőzetes gázáremeléseken keresztüli liberalizáció (IMF kényszer)

- A modellváltás hazai előfeltételei
- A modellváltás régiós előfeltételei
- **A modellváltás uniós szabályozási keretei**
- A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései
- Piaci modell alternatívák 2015 után
- Néhány modell-specifikus hatás
- Az infrastruktúrához történő hozzáférés kérdései

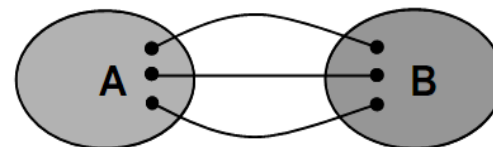
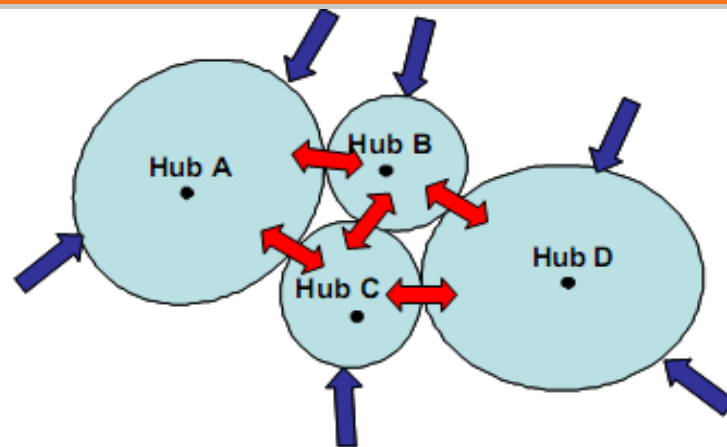
- Keret- és főszabályok: irányelvek és rendeletek
 - földgázpiaci irányelv (2009/73/EC)
 - hálózati hozzáférés részletszabályait tartalmazó rendelet (715/2009/EC)
 - nagykereskedelmi piacok európai szintű monitoringja (1227/2011/EC)
 - ellátásbiztonsági (SOS) rendelet (994/2010/EC)
 - Részletszabályok: keretjellegű iránymutatások és bizottsági döntések
 - Kapacitásallokáció (CAM)
 - Szűkületkezelés (CMP)
 - Kiegyensúlyozás (balancing)
 - Rendszerek együttműködése (interoperability)
 - Tarifaképzés harmonizációja
- **Közvetlen szabályok: üzemi és kereskedelmi szabályzat (Network Code)**

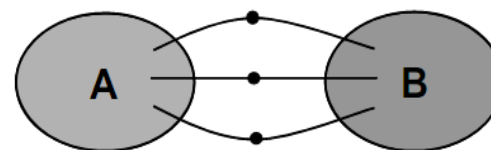
- Határkeresztező kapacitások allokálása (CAM): piaci alapú allokáció (aukciók térnyerése, kapacitáshasználati jogok standardizálása)
- Szűkületek kezelése (CMP): kapacitáskihasználtság növelése (túljegyzés (overbooking), kihasználatlan kapacitások elvétele és piacra vitele (UIOLI), újránominálási jog korlátozása)
- Hálózatfejlesztés: fejlesztési irányok és konkrét projektek meghatározásában növekvő uniós hatáskörök (10 éves terv: TYNDP, kiemelt, közösségi érdekű projektek: PCI, ellátásbiztonsági célú infrastrukturális standardok)
- Egyéb, közös szabályozás alá kerülő területek
 - egyensúlytartás szabályai (balancing): fokozatos átmenet a piaci alapú egyensúlytartásra
 - hálózati tarifaképzés: egységes tarifaképzési szabályok
 - rendszerek együttműködése (interoperability): technikai standardok egységesítése
 - kapacitásfejlesztés: piaci alapú beruházási döntések és kapacitásallokációs szabályok

Vízió: olyan entry/exit zónák összessége, melyek mindegyike egy virtuális hub-bal rendelkezik, és mely zónákat korlátozott számú, standardizált, összecsomagolt, aukció keretében allokált kapacitástermék kapcsolja össze egymással

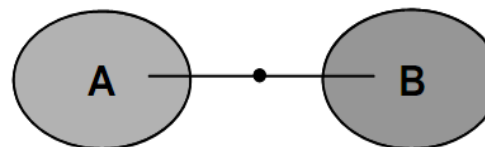
- ▶ Entry-exit zónák összessége
- ▶ Zónákon belül virtuális hub-ok
- ▶ Korlátozott számú, standardizált, „összecsomagolt” (bundled) kapacitástermék
- ▶ Virtuális határkeresztezető kapacitások
- ▶ Rendszeres, aukciókon keresztüli allokáció

Status quo

Bundled Products
(Entry- and exit
harmonized at the
IPs)

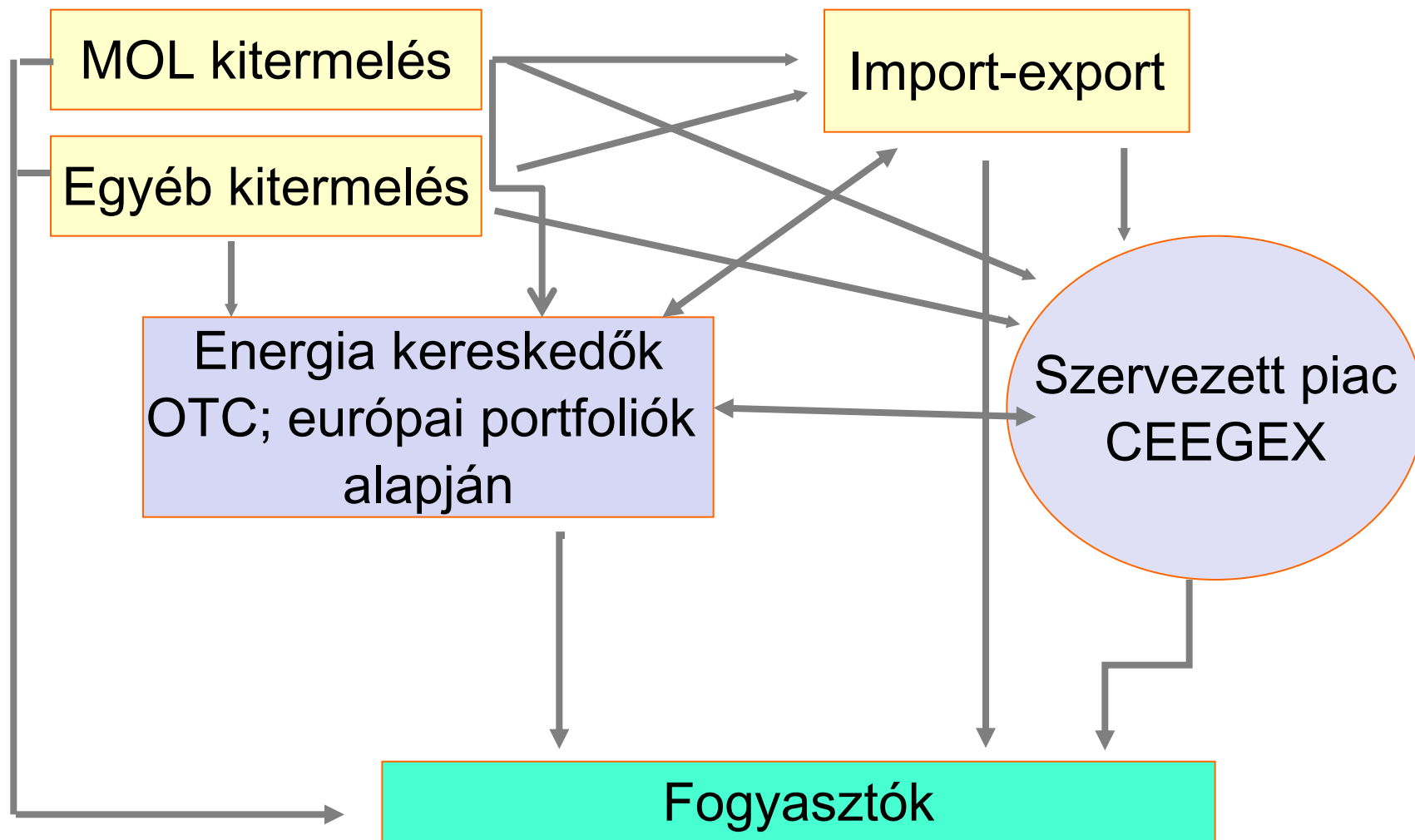
**Virtual
interconnection
point**
(related to the market
areas)

- A modellváltás hazai előfeltételei
- A modellváltás régiós előfeltételei
- A modellváltás uniós szabályozási keretei
- **A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései**
- Piaci modell alternatívák 2015 után
- Néhány modell-specifikus hatás
- Az infrastruktúrához történő hozzáférés kérdései

1. A nagykereskedelmi piac szerződéses szerkezete és ,kívánatos' koncentrációja (TOP, tőzsde, egyéb kétoldalú szerződések aránya)
2. Az Egyetemes Szolgáltatás modellje; az 1998 előtt termelésbe állított MOL kitermelés járadéka
3. Infrastruktúra hozzáférési rendszer és árazás (kereskedelmi és stratégiai tárolók, IP, kapacitás lekötés rendszere)
4. Ellátásbiztonság garantálása (éves mennyiség, N-1, csúcsnap)
5. Piaci intézmények és szabályozó hitelessége
6. Egyebek

- A modellváltás hazai előfeltételei
- A modellváltás régiós előfeltételei
- A modellváltás uniós szabályozási keretei
- A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései
- **Piaci modell alternatívák 2015 után**
- Néhány modell-specifikus hatás
- Az infrastruktúrához történő hozzáférés kérdései

- Számos nagykereskedelmi piaci szereplő európai portfólióval (ENI, EON, Gazprom, GDF, MOL, **MVM**, RWE) + további nagyok (Shell, EconGas...)
- Tartósan maximum 10 Mrd m³ éves nettó importigény (1-2 Mrd / szereplő)
- Bilaterális piac + opcionális tőzsde + HUB
- ~ 100% határkeresztező aukció

*Nincs speciálisan magyar piacra kötött TOP 2015 után
Megszűnik az ESZ*

ELŐNYÖK

- Intenzív verseny és hatékony árazás
- Magyarország HUB szerepe erősödik
- HUB a likviditást és ellátásbiztonságot is növeli
- Tranzitjövedelmek hozzájárulnak a szállítási tarifák csökkentéséhez
- Feldolgozóipari és erőművi versenyképesség javul

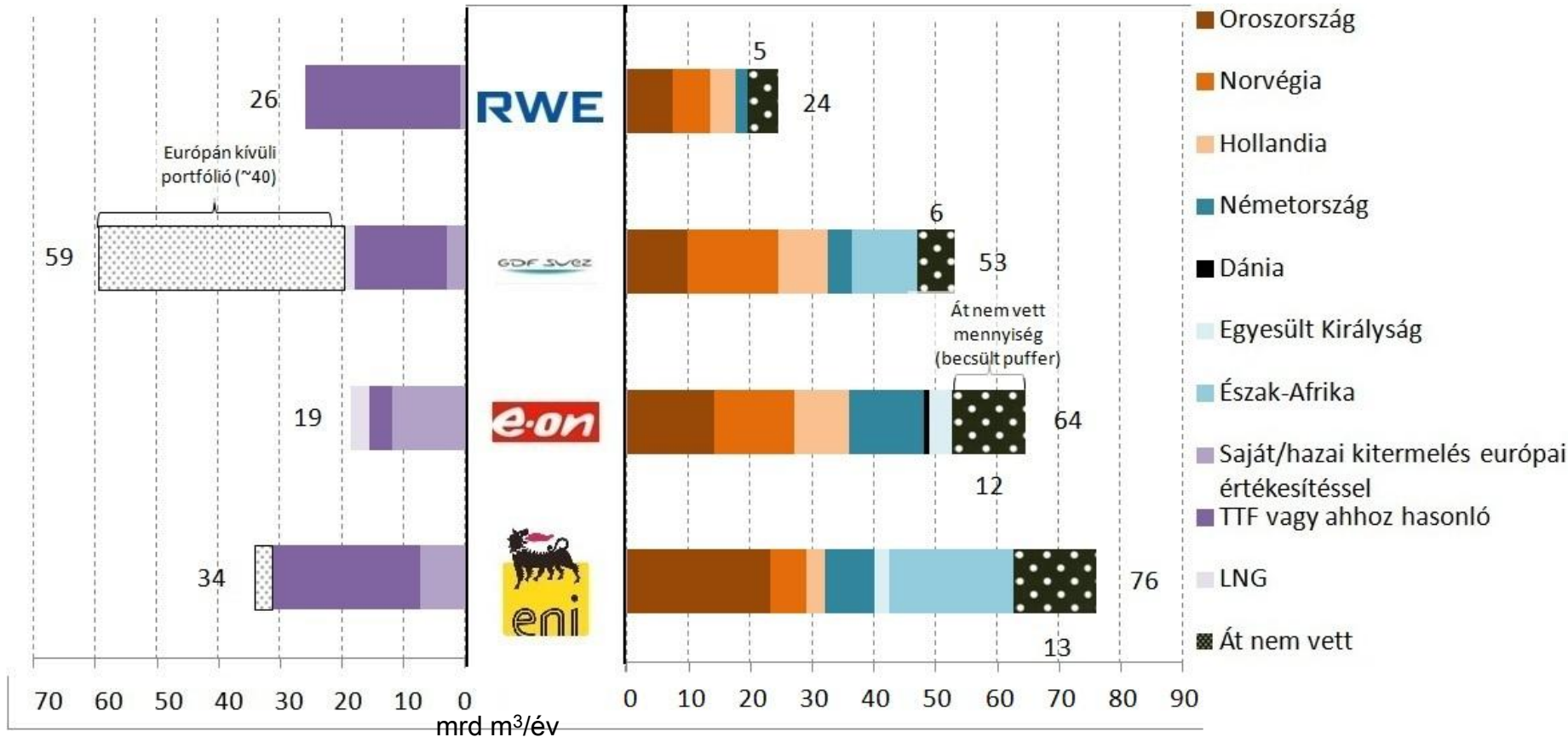
KOCKÁZATOK

- Nagy szereplők számára marginális piac leszünk
- Ellátásbiztonság
- Még nem kellően hiteles és kiszámítható a versenypiaci intézményi és szabályozói környezet
- Magasabb és változékonyabb kisfogyasztói árak veszélye

Nagykereskedők európai portfóliója, 2011

Spot, rövidtávú LNG, saját
termelés és beszerzések

Hosszú távú, vezetékes szerződések

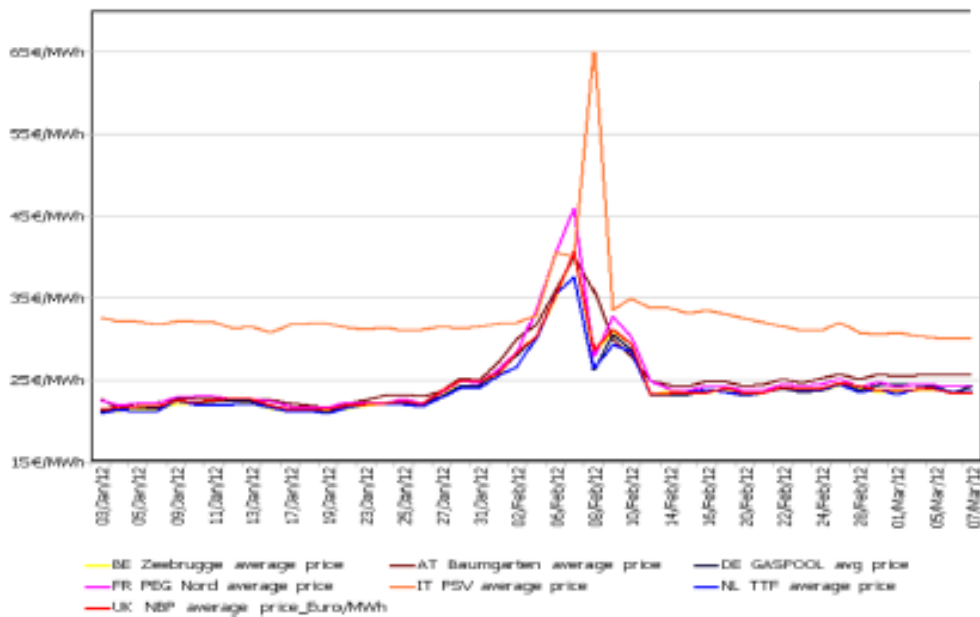
Orosz arány mindenütt 30% alatt

Ellátásbiztonság garantálása a 2012. év téli ,krízis' alatt

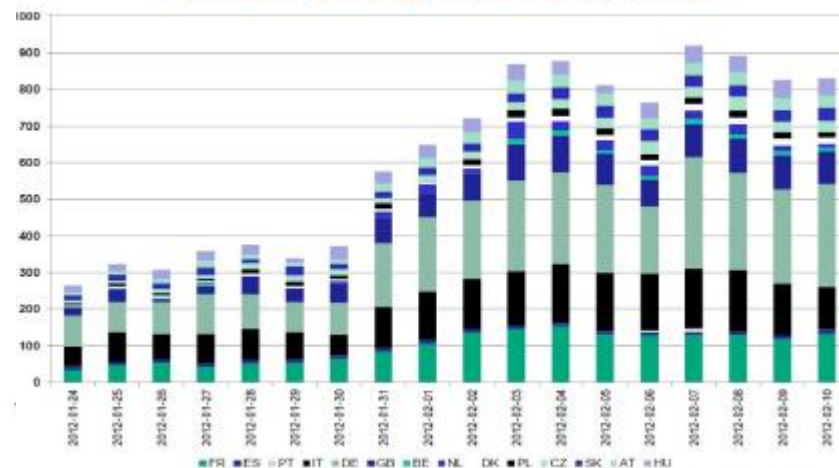
Tárolás és...

Source: Market Observatory for Energy

European hubs daily average of day-ahead gas prices

2012 Europe: daily withdrawal in mcm

Source: Gas Storage Europe

...hatékony piac

PIACI SZEREPLŐK

- Hazai szereplők bevonása a modellalkotásba, „market maker” jellegű elköteleződés
- Lakossági árstabilitást garantáló termékek

ÁLLAM

- Szlovák – magyar vezetékek 2015 végére
- Diszkrimináció mentes kapacitáselosztási és infrastruktúra hozzáférési rendszer
- Hiteles piaci intézményrendszer és szabályozás
- Ártranszparencia javítása – CEEGEX és MEH
- Nyitott modell- és jogszabály alkotási folyamat

Lakossági árstabilitás hatósági árszabályozás nélkül: Ausztria

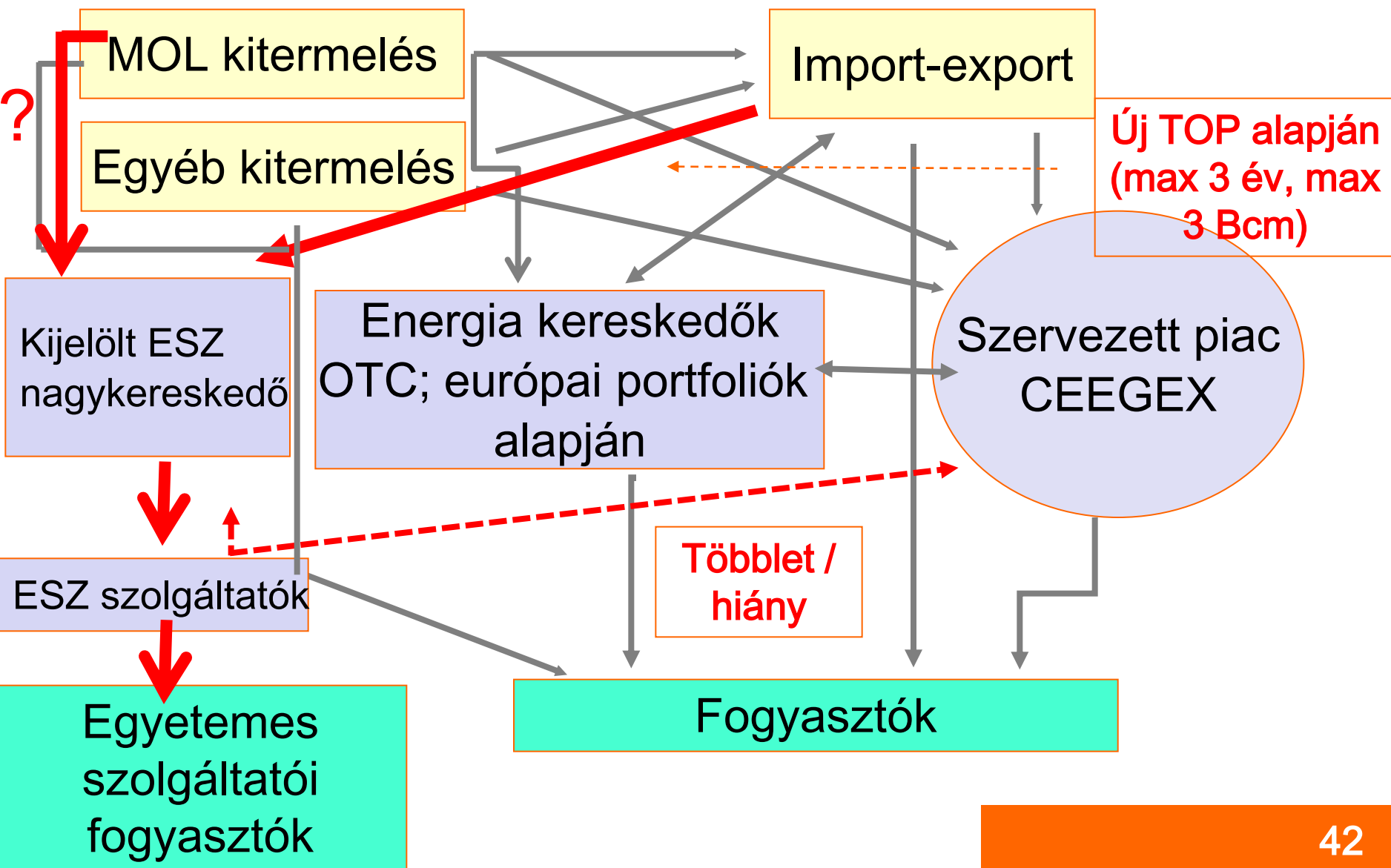
- Főleg standard, fix áras termékek
- Az eseti akciók miatt lehetnek csak jelentősebb árkülönbségek (hűség-diszkont)
- 2008 elején sok szolgáltató jelentősen növelte az árait
- 2009-10-ben többször változtak az árak, mint a villany szektorban
- A 2010-es árcsökkentés forrása a hálózati díjak csökkentése és nem a szolgáltatói energiadíj volt

Jelentősen megnőtt
a szolgáltató váltás
2009-ben (de így is
alacsony, 1% körüli)

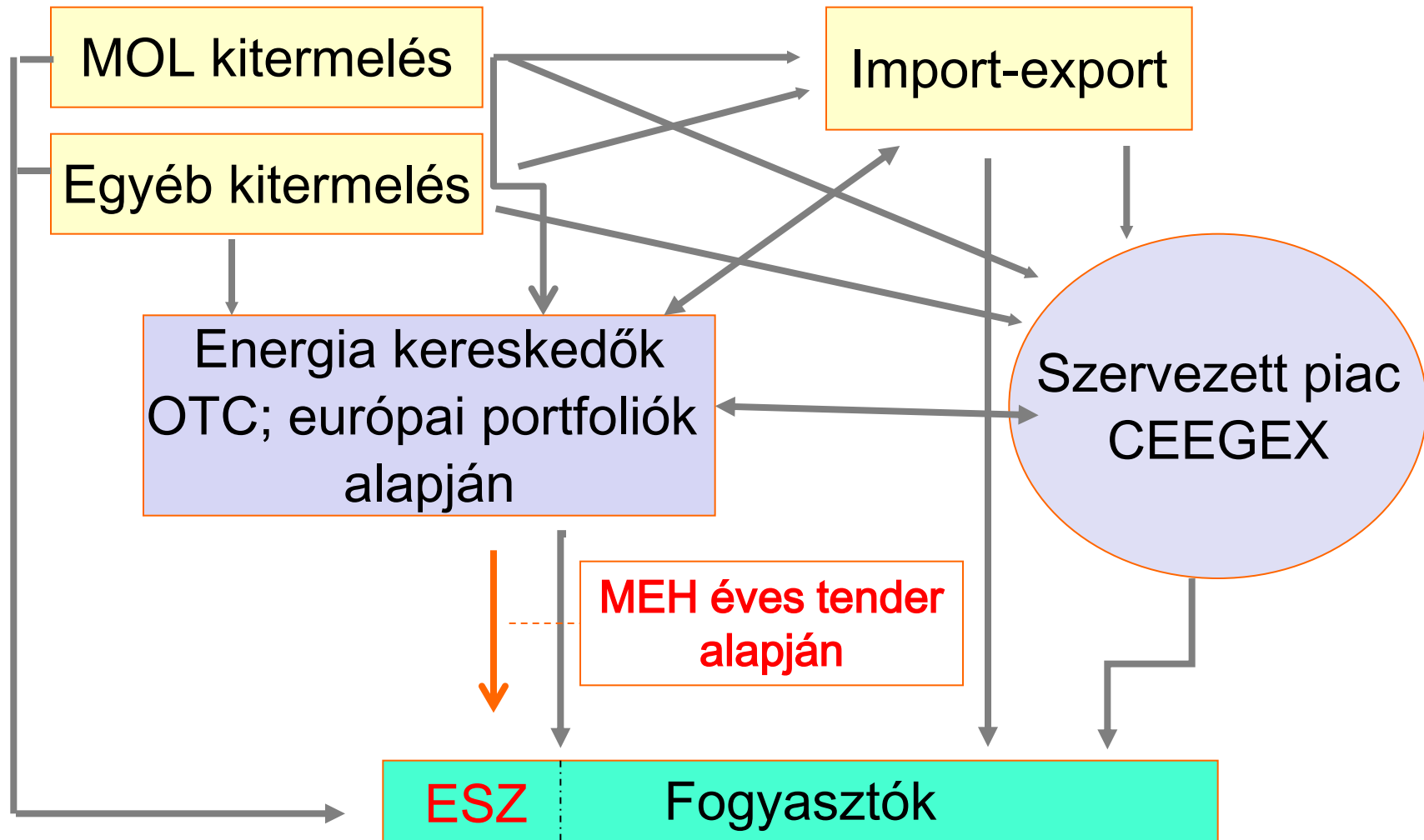
	Price change on	Net % change in energy price	Gross % change in energy price + system charges
EW Wels	1 November 2008	+36.4%	21.5%
	1 January 2009	0%	1.38%
	15 January 2009	-7.90%	5.18%
	1 January 2010	0%	2.64%
Stw Steyer	1 November 2008	+18.20%	10.60%
	1 January 2009	-2.97%	-0.31%
	1 March 2009	-21.87%	-13.20%
	1 January 2010	+4.50%	5.40%
	1 July 2010	+7.30%	3.80%
Energie Ried	1 January 2009	+7.14%	6.11%
	1 January 2010	0%	2.52%

Table 10: Changes in Austrian gas suppliers' prices for household consumers, 2009
Source: E-Control

- Összesített ESZ igénynek megfelelő gázbeszerzés (kb 3 bcm) nyilvános tenderen, TOP-al, ESZ (nagy)kereskedő kijelölése által
 - Alternatíva: ESZ beszerzés MEH nyilvános éves tenderen
- Tendernyertes ár = ESZ beszerzési ár
- ESZ ár = ESZ beszerzési ár + ESZ szolgáltatói árrés
- Szerződés időtartama: 3 év (például INA)

Szabályozott ESZ + versenypiac (B)

Nincs speciálisan magyar piacra kötött TOP 2015 után
Nincs kijelölt ESZ nagykereskedő

ELŐNYÖK

- Sokszereplős nagykereskedelmi verseny
- Kiszámítható, versenyképes ESZ ár
- ESZ lehet állami tulajdonú és / vagy újbelépő
- TOP partner megválasztható (kiválasztás vagy tender)
- HUB esélyes marad

KOCKÁZATOK

- Ki viseli az ESZ kereskedő ár / mennyiségi kockázatát? – nincs fogyasztói röghöz kötés
- Hatékony nagyker piac intézményei itt is szükségesek
- Szabadpiaci árak tartósan ESZ árak felett?
- Elegendő gázmennyiség lesz a szabadpiacon?
- TOP nem rontja a HUB pozíciót?

Szolgáltató váltás ESZ árszabályozás mellett: Szlovákia

- Szlovákia: hatósági árszabályozás mellett 2009-2011 között 0,1%-ról 6,44%-ra nőtt a (csatlakozási pontban mért) szolgáltató-váltási index. A fogyasztók a szabad piacra mentek

The switching of a gas supplier

Year	2009	2010	2011
Categories of extraction points	No. of switches	No. of switches	No. of switches
Large-scale consumer	39	84	99
Medium-scale consumer	14	84	267
Small-scale consumer	5	2 950	5 270
Households	0	0	21 376
Total	58	3 118	27 012

PIACI SZEREPLŐK

- Hazai szereplők bevonása a modellalkotásba, „market maker” jellegű elköteleződés
- ESZ nagykereskedő: pénzügyi kockázat kezelése

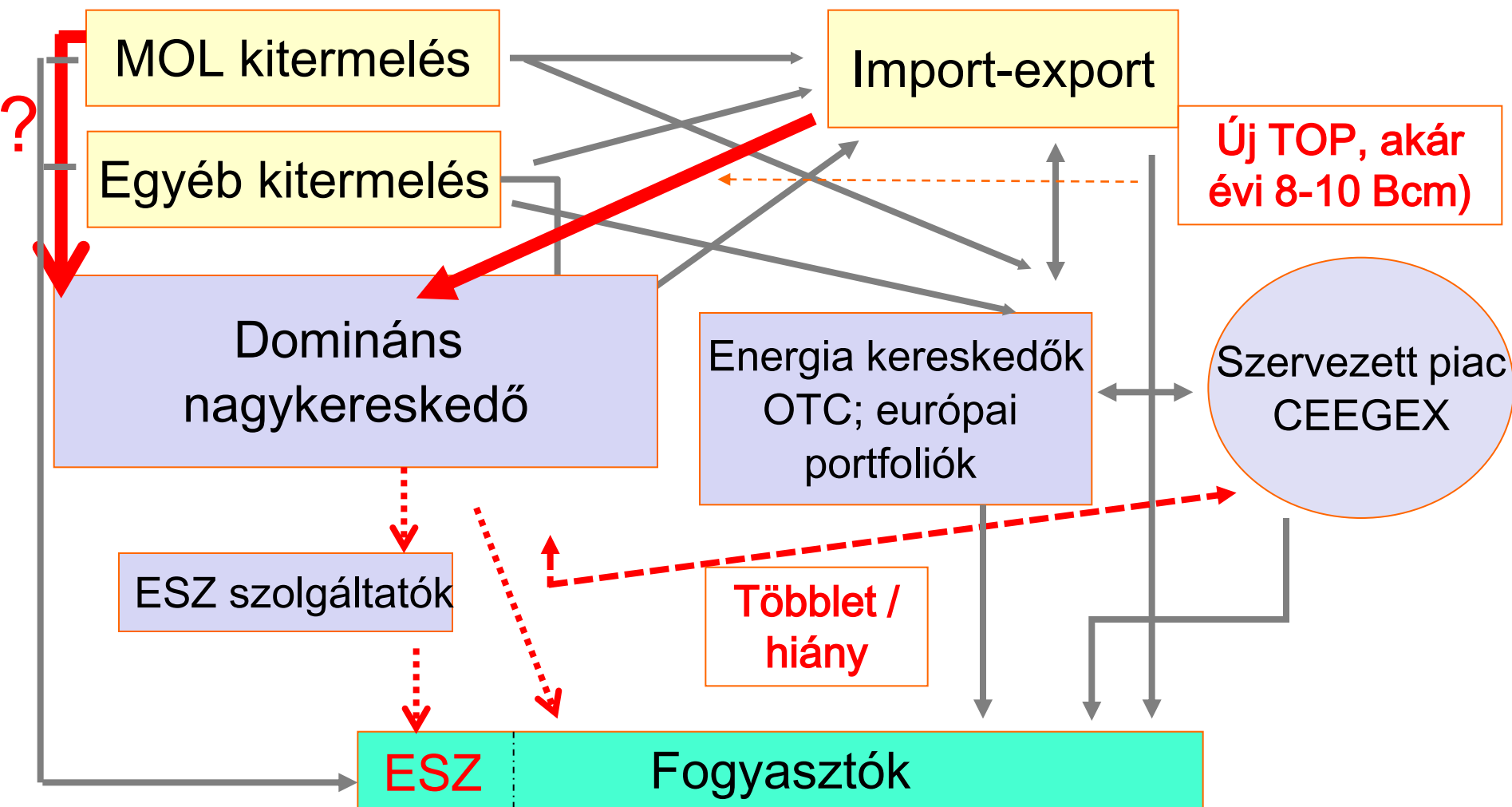
ÁLLAM

- TOP pénzügyi kockázatának kezelésében részt kell-e vállalnia?
- + ugyanaz, mint nagykereskedelmi versenymodell esetén

3. Domináns nagykereskedői modell

- Domináns nagykereskedő kiválasztása
- Új, nagy mennyiségű TOP szerződés megkötése, domináns mértékben az orosz féllel
- ESZ kiszolgálása a domináns nagykereskedő feladata
- Pénzügyi kockázat kezelésének módját ki kell alakítani

Domináns nagykereskedői modell

ELŐNYÖK

- ‚Megszokott’ modell továbbvitele 2015 után
- Explicit mennyiségi garancia a piac ellátására

KOCKÁZATOK

- Csak piacihoz közeli árazás esetén elviselhető TOP pénzügyi kockázat – kialakulásához nagyon erős alkupozíció kell
- Egyébként olajindexált árazásban ragadunk
- Dominánson kívüli piaci szereplőknek marginális szerep jut, piac leépülése
- HUB szempontjából nem kedvező változat – kieső tranzitjövedelmek

PIACI SZEREPLŐK

- Domináns nagykereskedő alkupozíciójának kialakítása

ÁLLAM

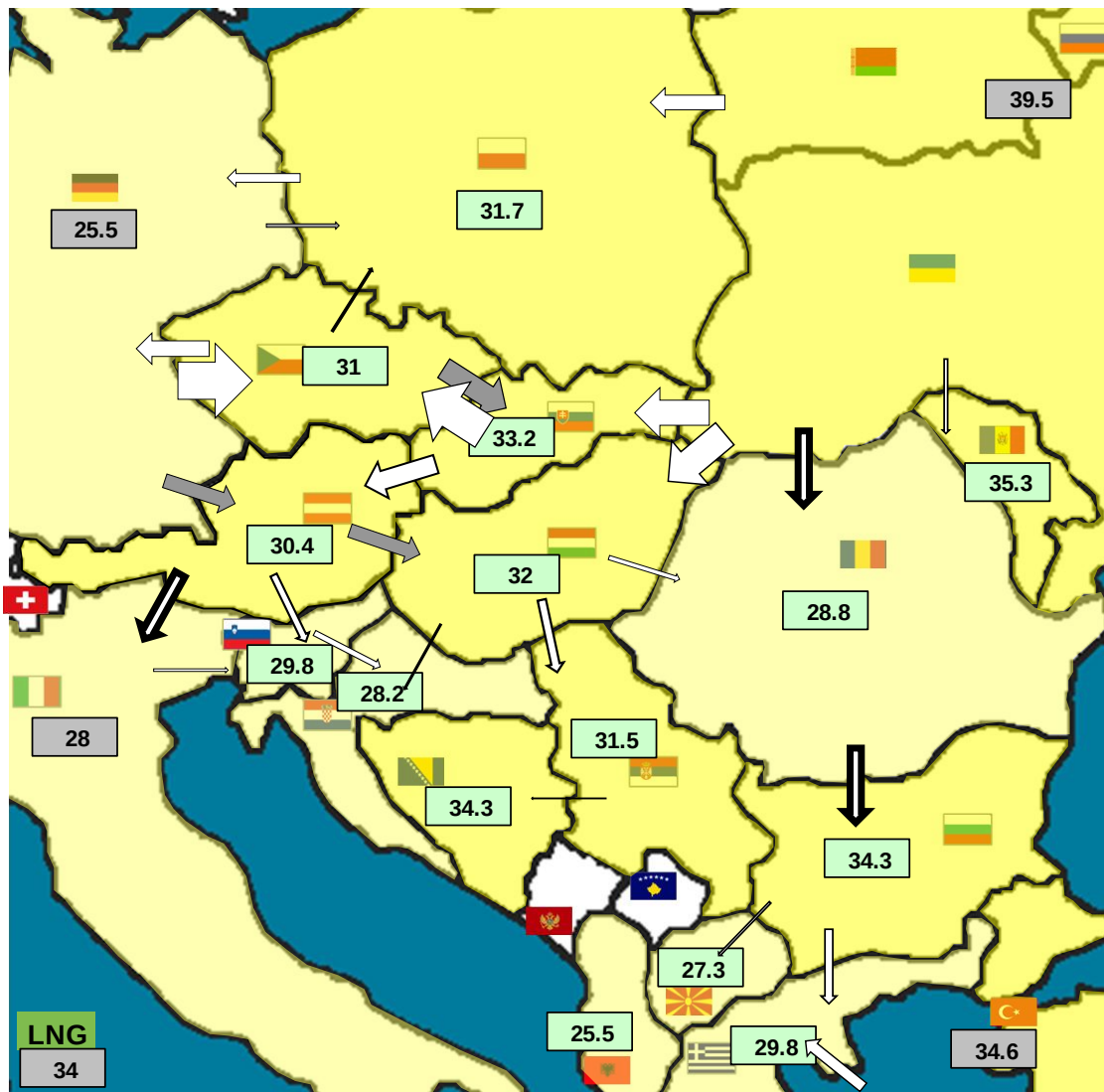
- Szlovák – magyar vezetékek 2015 végére
- TOP pénzügyi kockázatának kezelésében részt kell vállalnia domináns kereskedő tulajdonosától függetlenül

- ESZ: igen – nem
- ESZ többlet értékesítés módja
- ESZ top mennyiségi / ár kondíciói
- Régi MOL kutak kitermelésének járadéka

- A modellváltás hazai előfeltételei
- A modellváltás régiós előfeltételei
- A modellváltás uniós szabályozási keretei
- A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései
- Piaci modell alternatívák 2015 után
- **Néhány modell-specifikus hatás**
- Az infrastruktúrához történő hozzáférés kérdései

- Duna Régió Gázpiaci Modell – REKK
- 2015. évi referencia állapot
- Ezután eltérő TOP szerződések a magyar piacra
- Nagy tranzitvezetékeken virtuális ellenirányú kereskedelem (backhaul) megengedése nélkül és amellet
- Átlagárak (beszerzés egységára) alakulásának vizsgálata

2015. évre előrejelzés mai infrastruktúrával

Feltevéssek:

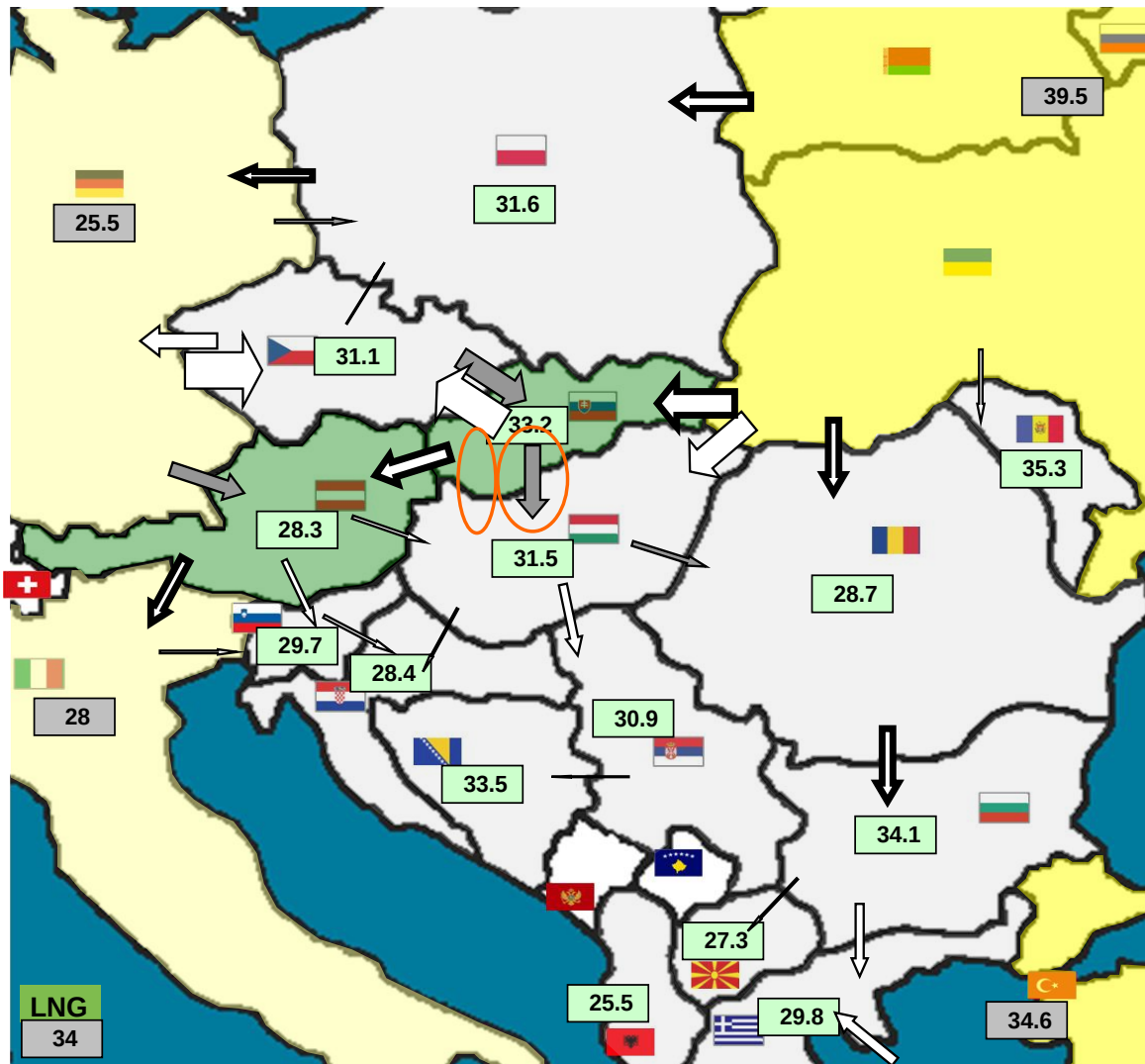
- hazai kitermelés:
5,97 mcm/nap
- Kereslet: 11756
mcm/év
- Input árak: spot:
25,5 €/MWh,
olajindexált: 39,5
€/MWh, TOP:
30% spot árazás

Referencia 2015, TOP: 8bcm (átlagárak, €/MWh)

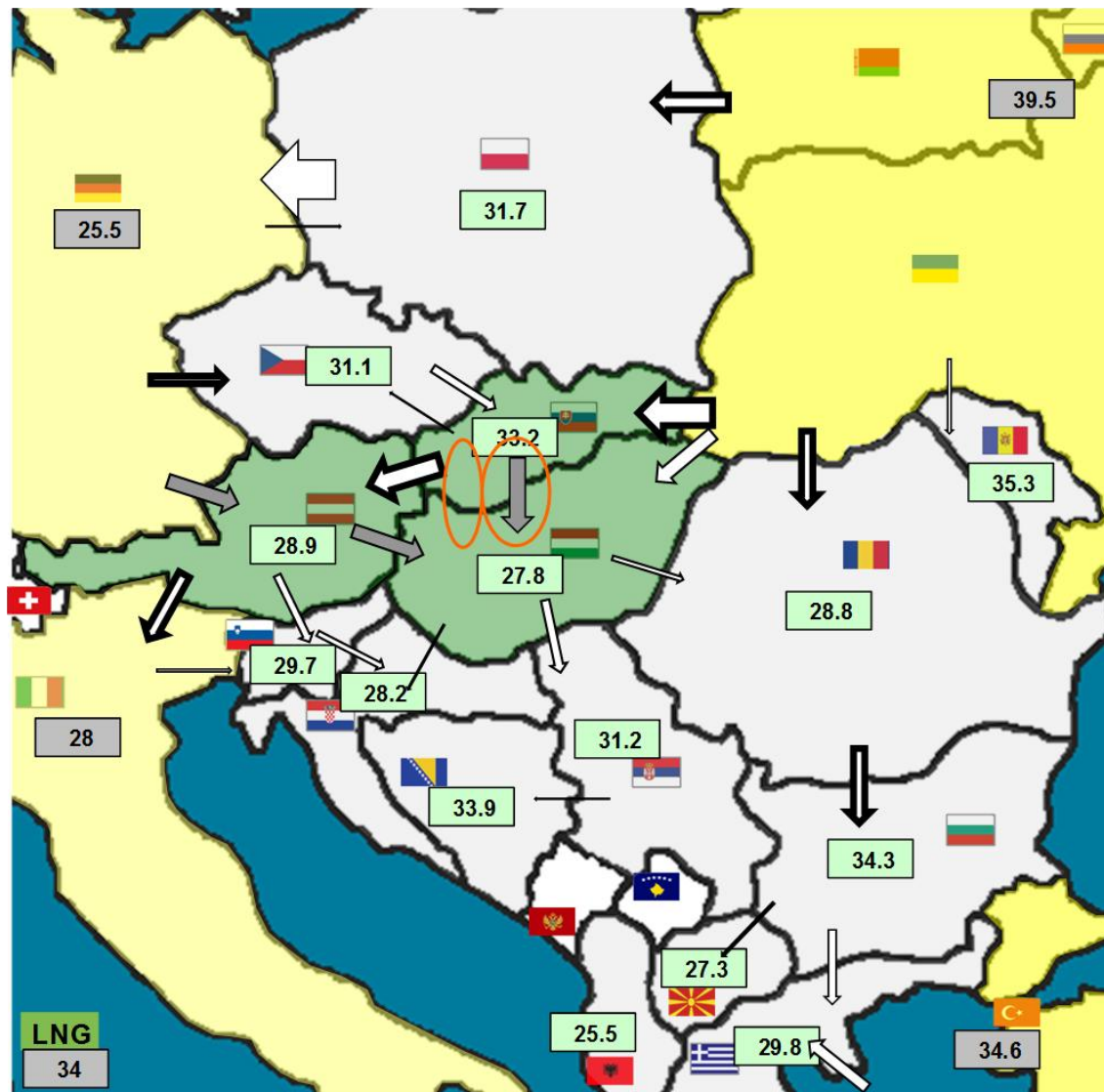

- Feltételezések:
- A szlovák magyar összekötő megépül
- 8bcm TOP contract Beregdaróc felől
- Nincs megengedve a Backhaul a SK-CZ-DE, illetve SK-AT-IT szállítóvezetéken
- -HU az alacsonyabb árzónába kerül.
- Az SK-HU vezeték kihasználtsága maximális
- Átlagár (=referencia

2015: 8 bcm TOP backhaul-lal

2015: 3 bcm TOP backhaul-lal

2015: TOP nélkül backhaul-lal

- TOP kötelezettség nélkül, backhaul lehetőség esetén a régió legolcsóbb országává válunk
- „Importáljuk” a német spot árat
- A TOP-os országokban ez nem opció

Átlagár alakulás az egyes forgatókönyvekben

2015 szcenáriók	TOP	Average Price (€/MWh)	
		nincs backhaul	van backhaul
SK-HU	8 bcm	31	31
SK-HU	3 bcm	28	28
SK-HU	0 bcm	26	26

A különböző vezetéseken Magyarországra érkező gáz (mcm)

	2015 referencia (8 bcm TOP)			3 bcm TOP			TOP nélkül		
	TOP	Spot	Összesen	TOP	Spot	Összesen	TOP	Spot	Összesen
UA	6800	0	6800	3038,142	0	3038,142	0	1702	1702
SK	0	5 001	5 001	0	5 001	5 001	0	5 001	5 001
AT	0	1 335	1 335	0	3 792	3 792	0	4 062	4 062
HR	0	-764	-764	0	-528	-528	0	-333	-333
RO	0	-1 735	-1 735	0	-1 253	-1 253	0	-539	-539
SB	0	-1 134	-1 134	0	-775	-775	0	-744	-744

- A modellváltás hazai előfeltételei
- A modellváltás régiós előfeltételei
- A modellváltás uniós szabályozási keretei
- A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései
- Piaci modell alternatívák 2015 után
- Néhány modell-specifikus hatás
- Az infrastruktúrához történő hozzáférés kérdései

- Meglévő összekötő esetén Network Code által előírt aukciók alkalmazása
- Új összekötő (SK-HU) esetén open season jellegű nyilvános kapacitás lekötési lehetőség meghirdetés
- Stratégiai tároló további piacosítása?
 - Ellátásbiztonság garantálása többlet tárolói kapacitás lekötési kötelezettség révén?
- Egyebek?

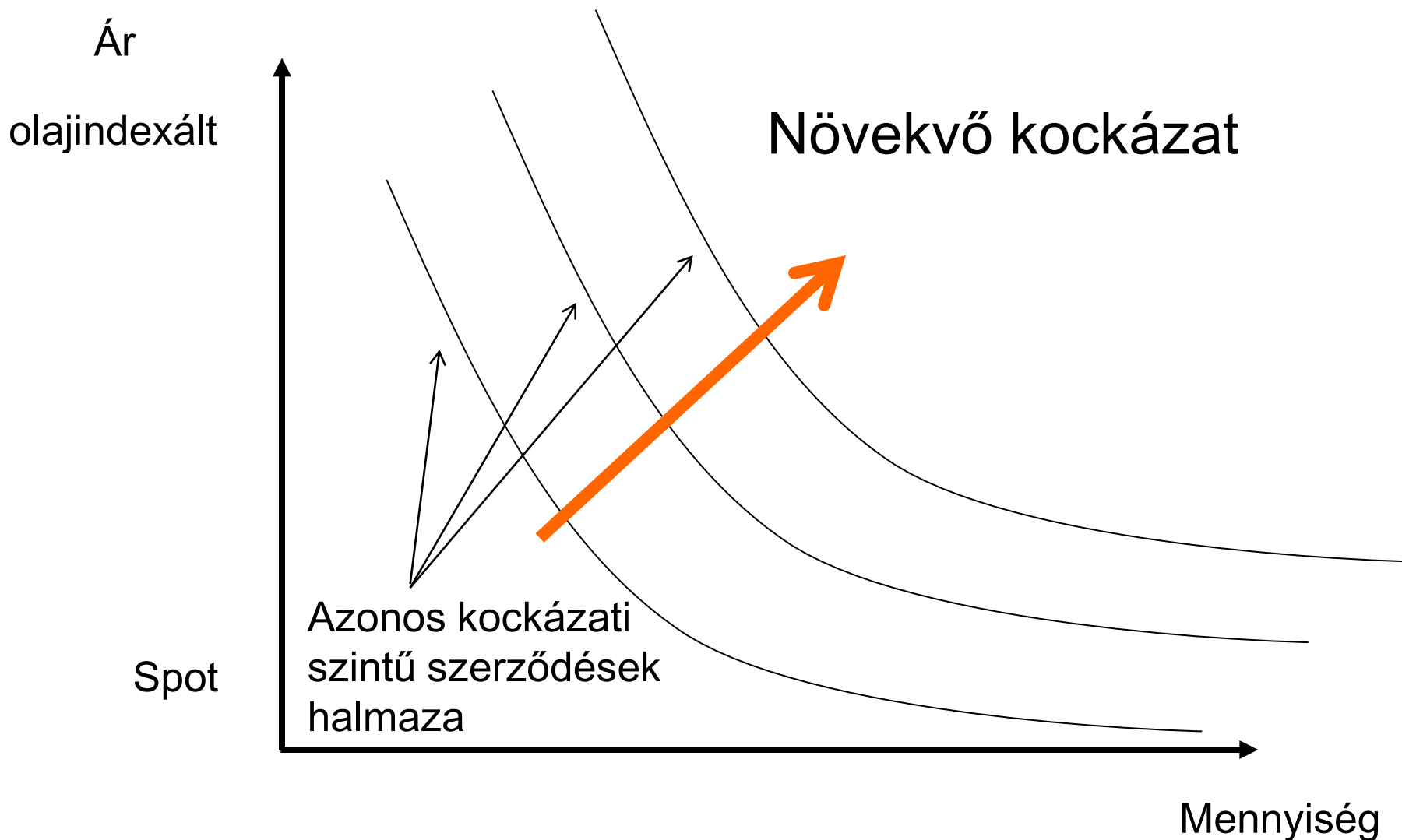
Függelék

- Határkapacitás lekötés és elosztás 2015 után
- Belső szállítási infrastruktúra megerősítésének szükségessége
- Stratégiai tároló hasznosítása / piacosítása
- Ellátásbiztonságot javító tárolás piacosítása
- MOL kitermelésen keletkező járadék sorsa

- Nem. Mivel a továbbértékesítést tiltó klauzula ellentétes az európai joggal, egy új szerződés már nem köthető kizárólagosan a magyar piachoz.
- A szerződés leszállítási pontja (magyar határ) utalhat az átvétel elsődleges helyére, de továbbértékesítését nem tilthatja a szerződés

Hosszú távú szerződések főbb jellemzői

- **Időtáv: 3-30 év**
 - korábban 20-30 év,
 - ma Nyugat Európában rövidebb (10-15 év, de kisebb mennyiségekre jellemzően 3 év is lehet),
 - Kelet-Közép Európában a 2000 után újrakötött szerződések hossza 20-29 év – kivétel Horvátország 3 év
- **Rugalmasság: 0-100%**
 - Függ a kitermelési helytől való távolságtól, és a mezők technikai jellemzőitől (Holland mezőké tipikusan nagyobb mint az oroszoké) Korábbi szerződésekből: orosz rugalmasság 15%lefelé, 4% felfelé átlagosan.
- **Take-or pay**
 - Újratárgyalások 2008-10: a válságra való tekintettel mentesítés 3 évre, de a teljes ACQ nem változik (E.ON) azaz a szerződés meghosszabbodik, a végén kell átvenni a most elhalasztottat
- **Árazás: spot – olaj indexált**
 - Nyugat Európában is olaj (ritkán szén) indexált, illetve egyre inkább spot is lehet: ez főleg GB jellemző
 - Orosz szerződésekben is megjelent (15% körüli spot arány)
- **Szerződő felek: Gazprom – 1 vagy több kereskedő**
 - Hagyományosan az inkumbens a kitermelővel 1 nagy szerződés
 - 2006 után van, hogy a Gazprom felosztja a szerződést (osztrák eset) vagy kisebb mennyiségben saját érdekeltségének szállít (német, lengyel, cseh piac)
 - Csúsztatott szerződések (török Botas)

KÖSZÖNÖM FIGYELMÜKET

pkaderjak@uni-corvinus.hu

www.rekk.eu

+36 1 482 7071

